

Tasointusmäärätöryhmän

MUISTIO

ISSN 1236-2115
ISBN 978-952-00-2658-5 (PDF)

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö		Julkaisun päivämäärä 27.8.2008	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Tasoituspäärätyöryhmä Puheenjohtaja ylijohtaja Tarmo Pukkila siht: vakuutusylitarkastaja Tom Strandström		Julkaisun laji Selvityksiä	
		Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
		HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä STM086:00/2007, 8.11.2007	
Julkaisun nimi Tasoituspäärätyöryhmän muistio			
Tiivistelmä <p>Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 8.11.2007 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella mahdollinen ehdotus Suomen vahinkovakuutusyriysten tasoituspääräjärjestelmän uudistamiseksi. Työryhmän tuli arvioida vahinkovakuutusyhtiöiden ja vakuutusyhdistysten tasoituspääräjärjestelmän nykytilaa ja sen uudistamistarvetta ottaen erityisesti huomioon uuden EU:ssa valmisteltavan vakavaraisuussäätelyä koskevan Solvenssi II -uudistuksen vaikutukset kansallisen tasoituspäärää sääntelevään lainsäädäntöön. Lisäksi työryhmän tuli ottaa huomioon tiedossa olevat kirjanpitosäännösten muutokset kuten kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien soveltamisesta johtuvat vaikutukset ja arvioida mahdollisten tasoituspäärää koskevan säätelyn muutosten vaikutus vakuutusyriysten verokohteluun.</p> <p>Työryhmä ehdottaa, että tasoituspäärän vakuutusyriysten valinnoista riippumatonta tarpeetonta karttumista tulee voida rajoittaa lisäämällä vakuutusyriityksen valintamahdollisuuksia tasoituspäärän kertymisen osalta. Vakuutusyriityksen tulisi voida hakea sellaiset laskuperusteet tasoituspäärän siirtokaavalle, joilla tasoituspäärä purkautuisi jollakin aikavälillä aina tasoituspäärän tavoitevyöhykkeen alarajaan saakka. Lakisäateisten vakuutuslajien osalta näihin kohdistuvaa tasoituspäärää ei kuitenkaan olisi mahdollista purkaa yhtä vapaasti kuin vapaaehtoisten vakuutuslajien osalta. Ehdotuksen myötä myös vakuutusyhdistyksille ehdotetaan määriteltäväksi tasoituspäärän tavoitteellinen alaraja, joka olisi 1/3 tasoituspäärän enimmäismäärästä.</p> <p>Työryhmän käsityksen mukaan vahinkovakuutusta koskevasta tasoituspääräjärjestelmästä ei ole syytä luopua ennen EU:n uuden vakavaraisuussäätelyn (Solvenssi II) voimaansaattamista Suomen lainsäädäntöön. Vahinkovakuutusta koskevaa tasoituspääräjärjestelmää on tarpeen tarkastella uudelleen Solvenssi II:n mukaista vakavaraisuussäätelyä implementoitaessa. Tasoituspääräjärjestelmää ei työryhmän näkemyksen mukaan tule ylläpitää ainoastaan verotuksellisista syistä. Sen olemassa olo tulee perustua vakuutustoimintaan keskeisesti liittyvään riskintasaustarpeeseen, muuttuneen toimintaympäristön huomioivalla tavalla.</p>			
Asiasanat: korvausvastuu, vakuutusyhtiöt, vakuutusyhdistykset			
Muut tiedot www.stm.fi			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:35		ISSN 1236-2115	ISBN 978-952-00-2658-5 (PDF)
Kokonaissivumäärä 50	Kieli Suomi	Hinta €	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet		Utgivningsdatum 27.8.2008	
Författare (Uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för utredning av utjämningsbelopp ordförande: överdirektör Tarmo Pukkila sekreterare: försäkringsöverinspektör Tom Strandström		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
		Projektnummer och datum för tillsättandet av organet STM086:00/2007, 8.11.2007	
Publikationens titel Promemoria av arbetsgruppen för utredning av utjämningsbelopp			
Referat Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte 8.11.2007 en arbetsgrupp för att utarbeta ett förslag för revidering av regelverket som berör skadeförsäkringsföretags utjämningsbelopp i Finland. Arbetsgruppens uppgift var att utvärdera hur väl det nationella regelverket är anpassat till nuvarande förhållanden och revideringsbehovet av regelverket för utjämningsbeloppet i skadeförsäkringsbolag och försäkringsföreningar speciellt med hänsyn till de förändringar som föranleds av nya EU-solvensregler (solvens II). Arbetsgruppens skulle dessutom ta i beaktande kommande ändringar i redovisningsregler såsom t.ex. konsekvenserna av tillämpningen av internationella IFRS-redovisningsstandarder och konsekvenserna av de eventuella förändringarna för försäkringsföretagens beskattning. Arbetsgruppen föreslår att en omotiverad ökning av utjämningsbeloppet som inte beror på försäkringsföretagens val borde kunna begränsas genom att öka försäkringföretagens valmöjligheter i fråga om att ackumulera utjämningsbelopp. Försäkringsföretagen föreslås kunna söka sådana beräkningsgrunder för överföring till utjämningsbeloppet att beloppet upplöses inom en viss tid till idealzonens undre gräns. I fråga om lagstadgade försäkringsslag skulle utjämningsbeloppet dock inte kunna upplösas lika fritt som för övriga försäkringsslag. Av förslaget följer att det även för försäkringsföreningar skulle definieras en målsatt undre gräns som skulle uppgå till en tredjedel av utjämningsbeloppets maximala belopp. Arbetsgruppen anser att regelverket för utjämningsbelopp i skadeförsäkring skall bibehållas åtminstone tills EU:s nya solvensregelverk (solvens II) implementeras i finsk lagstiftning. Regelverket för utjämningsbelopp bör utvärderas på nytt vid implementeringen av solvens II. Utjämningsbeloppet bör ej bibehållas enbart av skattetekniska skäl. Dess existens skall baseras på ett till försäkringsverksamheten centralt tillhörande riskutjämningsbehov, med beaktande av förändringarna i verksamhetsmiljön.			
Nyckelord ersättningsansvar, försäkringsbolag, försäkringsföreningar			
Övriga uppgifter www.stm.fi/svenska			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2008:35		ISSN 1236-2115	ISBN 978-952-00-2658-5 (PDF)
Sidoantal 50	Språk Finska	Pris €	Sekretessgrad Offentlig
Försäljning		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health, Finland		Date 27 August 2008	
Authors Working group for evaluation of equalisation reserve Chairman: Tarmo Pukkila secretary: Tom Strandström		Type of publication Reports	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health	
		Date of appointing the organ STM086:00/2007, 8 November 2007	
Title of publication Working group report for evaluation of equalisation reserve			
Summary <p>The Ministry of Social Affairs and Health appointed a working group 8.11.2007 for the objective of preparing a possible proposal for revision of the Finnish regulation concerning the equalisation reserve in non-life insurance. The working group should assess the present framework regulating the equalisation reserve in property/casualty insurance companies and in insurance associations and the need for updating it, taking in particular regard to the impact of the new EU solvency II regime to the Finnish legislation regulating the equalisation reserve. Furthermore the working group should take into consideration amendments in accounting regulation, such as the implications of applying international IFRS accounting standards. The tax consequences for insurance enterprises stemming from the proposals should also be evaluated.</p> <p>The working group proposes that unnecessary increase of the equalisation reserve should be restricted by increasing the degrees of freedom for the insurance enterprise regarding the accumulation of the equalisation reserve. The insurance enterprise should be allowed to apply such technical basis of calculation for the transfer formula, by which the equalisation reserve can in a foreseeable time period be dissolved to the lower limit of its ideal zone. Reducing the equalisation reserve in statutory insurance lines is more restricted than for other types of insurance. As a consequence of the proposal a lower target limit that is one third of the maximum amount of the equalisation reserve should be defined for insurance associations.</p> <p>The working group proposes that the mandatory non-life insurance equalisation reserve system should be maintained at least until the EU solvency II rules are implemented in Finnish legislation. The equalisation reserve framework should be reassessed by the time the solvency II regime is implemented. The equalisation reserve regulation should not be maintained purely based on tax premises. The future existence should be based on a genuine need for equalisation in insurance business, taking into the consideration changes in the operating environment.</p>			
Key words provision for outstanding claims, insurance companies, insurance associations			
Other information www.stm.fi/english			
Title and number of series Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2008:35		ISSN 1236-2115	ISBN 978-952-00-2658-5 (PDF)
Number of pages 50	Language Finnish	Price €	Publicity Public
Orders		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 8.11.2007 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella mahdollinen ehdotus Suomen vahinkovakuutusyritysten tasoitusmääräjärjestelmän uudistamiseksi. Työryhmän tuli arvioida vahinkovakuutusyhtiöiden ja vakuutusyhdistysten tasoitusmääräjärjestelmän uudistamistarvetta ottaen erityisesti huomioon uuden EU:ssa valmisteltavan vakavaraisuussäätelyä koskevan uudistuksen vaikutukset kansalliseen tasoitusmäärää sääntelevään lainsäädäntöön.

Työryhmän tehtäväksi annettiin lisäksi sen arvioiminen, mikä Suomen tasoitusvastuujärjestelmän nykytila on sekä arvioida sen tarvetta ja muotoa tulevassa EU:n vakavaraisuussäätelykehikossa. Lisäksi työryhmän tuli ottaa huomioon tiedossa olevat kirjanpitosäännösten muutokset, kuten kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien soveltamisesta johtuvat vaikutukset. Työryhmän tuli myös arvioida mahdollisten tasoitusmäärää koskevan säätelyn muutosten vaikutus vakuutusyritysten verokohteluun.

Työryhmän tuli kuulla Finanssialan Keskusliittoa (FK), Vakuutusyhdistysten Keskusliittoa työmarkkinajärjestöjä ja Suomen Yrittäjiä. Työryhmä järjesti kuulemistilaisuuden 8.5.2008, johon osallistuivat valtiovarainministeriö, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, AKAVA, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK), Suomen Yrittäjät (SY) ja Finanssialan keskusliitto. Lähivakuutus-ryhmän Keskusliitto toimitti asiasta kirjallisen lausunnon. Edellä mainittujen tahojen lisäksi työryhmä on kuullut asiantuntijana Eläketurvakeskuksen toimitusjohtajaa Jukka Rantalaa.

Työryhmän puheenjohtajana toimi sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston osastopäällikkö Tarmo Pukkila. Jäseninä toimivat apulaisosastopäällikkö Carin Lindqvist-Virtanen, ylimatemaatikko Pertti Pulkkinen, hallitussihteeri Juhani Turunen ja hallitusneuvos Jaakko Hannula sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylimatemaatikko Pirkko Welin-Siikaluoma Vakuutusvalvontavirastosta ja neuvotteleva virkamies Terhi Järvikare valtiovarainministeriöstä. Työryhmän pysyvänä asiantuntijana toimi johtaja Antero Kiviniemi sosiaali- ja terveysministeriöstä. Sihteereinä toimivat vakuutusylitarkastaja Tom Strandström ja ylimatemaatikko Pertti Pulkkinen.

Työryhmä ehdottaa, että tasoitusmäärän vakuutusyritysten valinnoista riippumatonta tarpeetonta karttumista tulee voida rajoittaa lisäämällä vakuutusyrityksen valintamahdollisuuksia tasoitusmäärän kertymisen osalta. Työryhmä ehdottaa, että vakuutusyritys voisi hakea laskuperusteet tasoitusmäärän siirtokaavalle, jolla tasoitusmäärä purkautuisi jollakin aikavälillä aina tasoitusmäärän tavoitevyöhykkeen alarajaan saakka. Lakisääteisten vakuutuslajien osalta näihin kohdistuvaa tasoitusmäärää ei kuitenkaan olisi mahdollista purkaa yhtä vapaasti kuin vapaaehtoisten vakuutuslajien osalta. Ehdotuksen myötä myös vakuutusyhdistyksille ehdotetaan määriteltäväksi tasoitusmäärän tavoitteellinen alaraja, joka olisi 1/3 tasoitusmäärän enimmäismäärästä.

Työryhmän käsityksen mukaan vahinkovakuutusta koskevasta tasoitusmääräjärjestelmästä ei ole syytä luopua ennen EU:n uuden vakavaraisuussäätelyn (Solvenssi II) voimaansaattamista Suomen lainsäädäntöön.

Saamansa toimeksiannon mukaisesti työryhmä luovuttaa sosiaali- ja terveysministeriölle muistionsa.

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 2008

Tarmo Pukkila

Carin Lindqvist-Virtanen

Jaakko Hannula

Pirkko Welin-Siikaluoma

Pertti Pulkkinen

Juhani Turunen

Terhi Järvikare

Tom Strandström

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tasoitusmääräjärjestelmän tarkoitus ja Suomen järjestelmän historia	13
2. Tasoitusmäärän yhtiöoikeudellisesta sääntelystä	14
2.1 HE 450/1952	14
2.2 HE 1062/1979	16
2.3 Nykytila	16
2.4 Kannanluovutuksia koskevat kysymykset	18
3. Nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä	19
3.1 Tasoitusmäärän siirtokaava	19
3.2 Nykytilan arviointia	21
3.3 Captive-vakuuttaminen	23
4. Vakuutusyritysten tasoitusmäärät	25
5. Vakuutusyritysten tasoitusmäärää koskeva tilinpäätössääntely	26
5.1 Tasoitusmäärää koskeva kansallinen tilinpäätössääntely	26
5.2 Kansainvälisten IFRS-standardien soveltaminen	28
5.3 IAS-asetuksen ja kansallisen sääntelyn vuorovaikutus	28
5.4 IFRS 4 Vakuutus sopimukset	29
5.5 Siirtyminen IFRS-standardien mukaiseen tilinpäätösraportointiin	30
6. Solvenssi II ja kansallinen sääntely	31
7. Tasoitusmäärän kohtelu verotuksessa	32
8. Toimenpidevaihtoehdot lyhyellä ja pitkällä aikavälillä	34
8.1 Vahinkovakuutusyritysten tasoitusmääräjärjestelmän muutokset lyhyellä aikavälillä	34
8.1.1 Nykyjärjestelmän perusrakenteen säilyttävä muutosvaihtoehto	34
8.1.2 FK:n ehdotus tasoitusmäärän siirtokaavan muutokseksi	38
8.1.3 Vaihtoehtojen arviointia	39
8.2 Vahinkovakuutusyritysten tasoitusmääräjärjestelmän muutokset pitkällä aikavälillä	41
9. Työryhmän johtopäätökset ja suositukset	42

1. Tasoitusmääräjärjestelmän tarkoitus ja Suomen järjestelmän historia

Suomessa vahinkovakuutuksessa tasoitusmääräjärjestelmä otettiin käyttöön 1953. Tuolloin Suomessa toimi 68 vakuutusyhtiötä, joista 46 oli keskinäisiä. Tasoitusmääräjärjestelmää luotaessa pääajatus oli se, että tasoitusmäärän avulla tasataan vakuutusliikkeen vuotuista vaihtelua. Tätä ennen vakuutusyhtiöiden tärkeimpänä keinona vakuutusliikkeen suojaamiseksi satunnaisheilahtelua vastaan oli (pääasiassa ulkomailta otettu) voimaperäinen jälleenvakuutus. Tasoitusmääräjärjestelmän avulla yhtiön vakavaraisuutta voitiin ajan myötä kerryttää. Vakavaraisuuden karttuessa omapidätysosuuksien kasvattamisen tuli mahdolliseksi. Tasoitusmääräjärjestelmä pienensi näin ollen tasoitusmäärän karttuessa vakuutusyrityksen jälleenvakuutustarvetta ja siten myös valuuttavirtaa ulkomaille.

Tasoitusmääräjärjestelmän luomisen toinen peruste oli rahoitusmarkkinoiden kehittymättömyys ja rahoituksen niukkuus. Suomessa vakuutusmarkkinat olivat ensivakuutusten osalta pääosin kansallisten toimijoiden hallinnassa. Vakuutusyhtiöiden oli vaikeaa saada ulkopuolista rahoitusta liiketoiminnan laajentamiseen. Koska tasoitusmäärää kerrytettiin merkittävältä osin vakuutusmaksuista ja niiden sijoittamisesta saaduilla tuotoilla voidaankin sanoa, että tasoitusmäärän rahoituksesta vastasivat välillisesti pääasiassa vakuutusentajat.

Tasoitusmäärä on luonteestaan johtuen käsitelty korvausvastuun osana ja on verokohtelultaan ollut samanlaista kuin muu korvausvastuu, joten siirrot tasoitusmäärään ovat siten vakuutusyhtiölle verovähennyskelpoista kuluja (korvausvastuun muutos). Purkautuessaan tasoitusmäärä on yhtiölle veronalaista tuloa.

Tasoitusmääräjärjestelmän tarkoitus on tasata vakuutusyhdistyksen ja vakuutusyhtiön (jäljempänä vakuutusyritys) riskiliikkeen satunnaisvaihteluita; eli konkreettisemmin ilmaistuna, tasata vakuutusteknistä tulosta eri vuosien välillä. Keskimääräistä parempina vakuutusvuosina, kun vahinkosuhte on keskimääräistä alhaisempi tasoitusmäärä karttuu ja keskimääräistä huonompina vuosina tasoitusmäärä purkautuu. Tasoitusmäärä vaimentaa vakuutusteknisen tuloksen satunnaisvaihtelua vakuutusyrityksen tuloslaskelmassa ja on siksi luonteeltaan osaltaan tuloksentasausväline. Huomattavaa on, että tasoitusmäärän karttuminen tai purkautuminen johtuu vain vakuutusteknisestä tuloksesta, minkä johdosta se saattaa purkautua myös sijoitustoiminnallisesti hyvinä vuosina, jolloin korvausmenoa voitaisiin rahoittaa sijoitustoiminnan tuloksella. Toisaalta se saattaa karttua myös sijoitustoiminnallisesti huonoina vuosina, jolloin vakuutusyrityksen tilikauden tulos muuttuu tasoitusmääräsiirtoa vastaavaa määrää pienemmäksi. Järjestelmän perimmäisenä tarkoituksena on lisätä yrityksen riskinkantokykyä vakuutettujen etujen turvaamiseksi. Sijoitustoiminnan riskejä ei tasoitusmääräjärjestelmällä voi tasata, vaan sijoitustoiminnan riskejä varten vakuutusyrityksellä tulee olla muuta vakavaraisuuspääomaa. Tasoitusmäärää ei ole tarkoitettu yleisluonteiseksi varaukseksi, jonka vuoksi vahinkovakuutuksessa tasoitusmääräperusteita ei ole katsottu voitavan muuttua vuosittain.

Periaatteessa vahinkovakuutuksen hinnoittelu on vapaata. Lakisääteistä tapaturmavakuutusta ja liikennevakuutusta koskee kuitenkin kohtuusperiaate. Kohtuusperiaatteella voidaan katsoa olevan myös hinnoittelua ohjaavaa vaikutusta sen suhteen, että hintoja ei voi asettaa tarpeettoman korkeiksi eikä alhaisiksi. Vakuutettavaan riskiin nähden lakisääteisten vahinkovakuutuslajien osalta voidaan katsoa, että vakuutusmaksujen ja vakuutusliikkeestä

aiheutuvien sijoitustuottojen sekä liike- ja korvauskulujen tulisi olla kohtuullisessa suhteessa toisiinsa. Siten näiden vakuutuslajien ylijäämä on eri tavoin tarkastelun kohteena kuin muiden vahinkovakuutusten, joita kohtuusperiaate ei koske.

Suomen kaltainen tasoitusmääräjärjestelmä, joka koskee kaikkia vakuutuslajeja, ja joka on vakuutusyrittäjille pakollinen, voidaan katsoa periaatteellisesti ongelmalliseksi, koska kyseessä voidaan välillisesti katsoa olevan tilanne, jossa puututaan kilpailua ohjaaviin perustekijöihin.

Jos tasoitusmäärää kertyy vakuutusyrittäjien toimintaan todelliseen riskinkantotarpeeseen suhteutettuna tarpeettoman paljon, voidaan katsoa, että lakisääteisten vahinkovakuutusten vakuutusnottajat ovat saattaneet maksaa tarpeettoman korkeita vakuutusmaksuja. Vapaaehtoisten vahinkovakuutusten osalta vakuutusnottajalla on, toisin kuin lakisääteisten vakuutusten osalta, valinnanvapaus, jonka johdosta kyse on hänen omasta arviostaan vakuutuksen hinta/hyöty suhteesta. Vapaaehtoisten vakuutuslajien osalta ei siksi voida katsoa olevan kyse tarpeettoman korkean hinnan perimisestä. Jos vakuutustoimintaan sitoutuu ylimääräisiä varoja, joita ei tarvita riskinkantokyvyn ylläpitämiseen, kyse on pääoman tehottomasta käytöstä, jolla voidaan katsoa olevan kilpailua haittaavia vaikutuksia, erityisesti kun kyse ei ole yrityksen omista toiminnan pääomittamista koskevista valinnoista, vaan viranomaisen hallinnollisista määräyksistä johtuvista seuraamuksista.

Vakuutusmarkkinat ovat vapautuneet EU-jäsenyyden myötä, joka käytännössä on lisännyt ulkomaista kilpailua myös suomalaisista vakuutusasiakkaista. Kilpailulle avoimilla markkinoilla tasoitusmäärän kartuttaminen on periaatteessa ongelma, jos ulkomailta käsin toimivat kilpailijat eivät ole samassa asemassa kuin kotimaiset vakuutusyrittäjät, koska vakavaraisuusvaatimuksilla on vakuutusten hintoihin korottava vaikutus.

Vakuutusnottajien ja korvaustensaajien näkökulmasta tarkasteltuna kertynyt vakavaraisuus on eduksi, koska vakavaraisen vakuutusyrittäjän korvauksenmaksukyky on hyvä. Ongelmallista on sen sijaan vakuutuskollektiivin kannalta se, jos vakuutuskannan siirron seurauksena tasoitusmäärää ei enää olisi käytettävissä vakuutettujen etujen turvaamiseen.

2. Tasoitusmäärän yhtiöoikeudellisesta sääntelystä

2.1 HE 450/1952

Tasoitusmääräjärjestelmä sisältyi vuoden 1952 vakuutusyhtiölakiin. Tasoitusmäärää koskevat perustelut olivat hallituksen esityksessä (HE 450/1952) varsin niukat, joka osaltaan johtui siitä, että vakuutusyhtiölain uudistusta oli pohdittu vuonna 1948-1952 toimineessa vakuutuskomiteassa, jonka mietintö julkaistiin 1952.

Vakuutusyhtiön vakuutussopimuksista aiheutuva vastuu muodostui vakuutusmaksurahastosta ja korvausrahastosta. Vakuutusyhtiölain 46 §:n 3 momentti kuului seuraavasti:

”Korvausrahasto vastaa sattuneiden vakuutustapahtumien johdosta suoritettavia maksamatta olevia korvaus- ja muita määriä, sekä runsasvahinkoisten vuosien varalta vastuuoopillisesti laskettavaa tasoitusmäärää.” Komitea ilmaisi kantansa korvausrahastoon siten, että korvausrahastoon viedään ne erät, jotka ovat siirtyviä menoja.

Hallituksen esityksen perustelussa todettiin kyseisen 46 §:n osalta seuraavaa:

”Vakuutusrahasto on määritelty nykyisessä laissa niin, että se keskimäärin riittää vakuutuksesta aiheutuviin menoihin. Niin kuin edellä omaa pääomaa koskevan kohdan yhteydessä on mainittu, on vakuutusliikkeelle kuitenkin ominaista vastuumenojen voimakas heilahtelu keskimääräisen arvonsa molemmin puolin. Vakuutusrahaston määrittelyä on ehdotettu korjattavaksi siten, että myöskin tämä ilmiö matemaattisten perusteiden mukaan otetaan huomioon.”

Lain yleisperusteluissa s. 2 todettiin vakuutusmaksujen kohtuullisuudesta muun muassa seuraavaa:

Vakuutusmaksujen ja vakuutusrahaston valvonta. Vakuutettujen etujen turvaamiseen kuuluu pitkäaikaisten vakuutusten maksujen ja rahastovarausten tekeminen niin riittäväksi, että vakuutus on niiden turvin suurella varmuudella hoidettavissa vakuutusajan loppuun saakka. Nykyisessä laissa [v 1933 laki] tämä asia on henkivakuutuksen ja pitkäaikaisen vahinkovakuutuksen osalta ilmaistu säätämällä, että vakuutusmaksu- ja rahastoperiaatteet on määrättävä sellaisiksi kuin vakuutusliikkeen turvallisuus vaatii siitä saadun kokemuksen mukaan. Tämä on käytännössä johtanut siihen, että sosiaaliministeriön taholta on vakuutusmaksuille asetettu verraten varovaisesti arvioitu alaraja. Sikäli kuin näin määrätty maksut tuottavat ylijäämää saadaan ne vuosittain palauttaa voitonjakona takaisin vakuutuksenottajille. Vaikkei tästä järjestelmästä olekaan tiedossa mitään vakavia epäkohtia, on sitä periaatteelliselta kannalta kuitenkin pidettävä yksipuolisena, se kun ei nimittäin aseta nettovakuutusmaksuille (=vakuutusmaksu vähennettynä voitonjaolla) mitään ylärajaa. Hallitus katsookin, että silloin kun on tarpeellista ryhtyä hintasäännöstelyyn, valtiovallan velvollisuutena on valvoa, että kaikkien osapuolien edut kohtuullisella ja oikeudenmukaisella tavalla otetaan huomioon, ts. valvontaviranomaisella tulee olla oikeus kieltää paitsi liian alhaiset vakuutusmaksut myöskin liian korkeat vakuutusmaksut. Tämä kohtuusperiaate on jo voimassa lainsäätämisen tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen osalta näistä vakuutushaaroista säädettyjen erikoislakien perusteella. Nyt esitetään (70 ja 75 §) samaa periaatetta sovellettavaksi myös henkivakuutukseen ja pitkäaikaiseen muuhun vakuutukseen, ts. se tulisi koskemaan kaikkia niitä tapauksia, joissa viranomaisen jo ennestään on vahvistanut vakuutusmaksujen perusteet. Tätä pidemmälle ei ole haluttu kohtuusperiaatteen soveltamista ulottaa.

Huomionarvoista on, että lain perusteluissa ei juurikaan kiinnitetty huomiota yhtiön nettovarallisuuden jakautumiseen vakuutuksenottajien ja yhtiön omistajien kesken. Lain perusteluissa kiinnitettiin ensisijaisesti huomiota vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuteen ja vakuutettujen etujen turvaamiseen, ja korostettiin tämän johdosta yhtiöiden pääomittamistarvetta. Komiteamietinnössä todettiin ”Kun laskuperusteet vahvistetaan niin, että tasoitusmäärää saadaan yksikäsitteisesti käyttää vain vahinkomenojen tasaamiseen, on varausta pidettävä vakuutusrahaston osana.”

Pääomittamistarvetta korostaa se, että vuonna 1938 vakuutusosakeyhtiöiden osakepääomat olivat 27 prosenttia ja keskinäisten yhtiöiden takuupääomat ja pohjarahastot 40 prosenttia vakuutusmaksutulosta. Vuonna 1950 vastaavat luvut olivat 8 prosenttia. Tämä seurasi osin siitä, että inflaatio oli nykyistä huomattavasti korkeammalla tasolla. Inflaatiota kuvaa se, että vuoden 1933 rahanarvoja korotettiin vuoden 1950 vertailutaulukossa kymmenkertaisiksi. Toisin kuin nykyisin, vuoden 1952 lain perusteluissa voitonjaoksi katsottiin ylijäämän palauttaminen vakuutuksenottajille.

Komiteamietinnön 69 §:n perustelujen yhteydessä, komitea katsoi ”ettei laskuperusteita muuttaen saada irrottaa varoja vakuutusrahastosta liikkeen vapaasti käytettäväksi”, joka korostaa että vakuutusrahastoon sidotut varat on tarkoitettu vakuutettujen ja korvauksensaajien etujen turvaamiseksi.

Tasoitumäärän tarpeellisuutta perusteltiin komiteamietinnössä myös verotuksellisilla syillä, koska katsottiin, että verotusjärjestelmä tekee toimintapäätöksen käyttämisen tasoitustarkoitukseen käytännössä mahdottomaksi. Verojärjestelmä oli tasoitumääräjärjestelmää luotaessa olennaisesti erilainen kuin nyt. Yritysverokanta oli korkea, mutta veropohja kapea. Kaikilla toimialoilla toimivilla yrityksillä oli nykytilanteeseen nähden huomattavasti suuremmat varausmahdollisuudet.

2.2 HE 1062/1979

Lain 10 luvun 2 §:ään sijoitettiin vuoden 1952 vakuutusyhtiölain 46 §:ään sisältyvät vakuutusrahastoa koskevat säännökset. Kyseisiin säännöksiin ei tehty sisällöllisiä muutoksia. Pykälään tehtiin kuitenkin terminologisia muutoksia siten, että vakuutusrahastosta vastedes käytettiin nimitystä vastuuvetäjä. Vakuutusmaksurahasto nimitettiin vakuutusmaksuvastuuksi ja korvausrahasto korvausvastuuksi. Perustelujen mukaan nämä uudet nimitykset ilmoittavat täsmällisemmin sanotut tilinpäätökseen merkittävät erät, jotka ovat vakuutusyhtiön velkaa vakuutuksenottajille ja korvausten saajille.

Kyseisen 10 luvun 2 §:n 3 momentti kuului vuoden 1979 vakuutusyhtiölaissa ”Korvausvastuu vastaa sattuneiden vakuutustapahtumien johdosta suoritettavia, maksamatta olevia korvaus- ja muita määriä sekä runsasvahinkoisten vuosien varalta vastuupillisesti laskettavaa tasoitumäärää.”

Tasoitumäärän velan luonnetta korostaa se, että tasoitumäärät määriteltiin vakuutuskantaan kuuluviksi ja kannanluovutusilanteissa muun vakuutuskannan mukana siirtyviksi. Huomattavaa on kuitenkin, että Suomen talous oli tuolloin nykyistä suljetumpi ja pääomien liikkuvuus huomattavasti rajoitetumpi, jonka johdosta ulkomaille suuntautuvat vakuutuskannansiirrot eivät olleet erityisen tarkastelun kohteena.

2.3 Nykytila

Vuonna 1996 vakuutusyhtiölain 10 luvun 2 §:n 3 momenttia muutettiin sisällyttämällä momenttiin säännökset yhteistakuuerästä. Yhteistakuuerä, joka liittyi liikennevakuutuslakiin ja tapaturmavakuutuslakiin, katsottiin tarkoituksenmukaiseksi sisällyttää osaksi korvausvastuuta. Muutoksen jälkeen momentti kuului:

”Korvausvastuu vastaa sattuneiden vakuutustapahtumien johdosta suoritettavia, maksamatta olevia korvaus- ja muita määriä sekä liikennevakuutuslain ja tapaturmavakuutuslain mukaisten vakuutusten yhteistakuuerää ja runsasvahinkoisten vuosien varalta vastuupillisesti laskettavaa tasoitumäärää.”

Vakuutusyhtiölain 10 luvun 2 §:ssä säädetään lisäksi, että ”Yhtiöllä on oltava turvaavat laskuperusteet vastuuvelan määräämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö voi vaatia ennakkovahvistuksen vahinkovakuutuksen vastuuvelan määräämisessä noudatettaville tilastollisille ja korkoutusta koskeville menetelmille. Vastuuvelan sisällöstä ja turvaavuuden vastuuvelalle asettamista vaatimuksista säädetään henki- ja vahinkovakuutuksen osalta tarkemmin asetuksella ja lakisääteisen eläkevakuutuksen osalta työeläkettä koskevissa laeissa.”

Tämän momentin perusteella sosiaali- ja terveysministeriö on antanut määräyksen 60/02/1999-4 (sosiaali- ja terveysministeriön määräys vahinkovakuutusyhtiön vakavaraisuuspääomasta ja tasoitusmäärästä ja niiden rajoista), missä säädetään tasoitusmäärän laskennasta.

Lakisääteisiä vahinkovakuutuslajeja koskee kohtuusperiaate, joka ilmenee liikennevakuutuslain 4 luvun 18 §:n 3 momentista, tapaturmavakuutuslain 35 §:n 2 momentista, potilasvahinkolain 6 §:n 3 momentista ja ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain 8 §:stä. Nämä kohtuusperiaatteen määritelmät vastaavat pitkälti toisiaan. Esimerkiksi liikennevakuutuslain mukaan ”liikennevakuutusmaksut on laskettava silmällä pitäen vakuutettujen etujen turvaavuutta kuitenkin siten, että vakuutusmaksujen on oltava kohtuullisessa suhteessa vakuutuksista aiheutuviin kustannuksiin ja että vakuutusmaksut yleensä ovat suuremmat niistä vakuutuksista, joista on jouduttu suorittamaan korvausta”. Tapaturmavakuutuslain mukaan taas ”vakuutusmaksun laskuperusteet on laadittava siten, että vakuutusmaksut ovat kohtuullisessa suhteessa vakuutuksista aiheutuviin kustannuksiin ottaen huomioon vakuutetun työn tapaturma- ja ammattitautiriski”.

Kohtuusperiaatteella voidaan katsoa olevan ohjaavaa vaikutusta sen suhteen, että vakuutusmaksuja ei saa asettaa liian korkeiksi suhteessa vakuutuksista aiheutuviin kustannuksiin. Tämä on luonnollista, kun yksityisille vakuutusyhtiöille on uskottu sosiaalivakuutuksen luonteisia tehtäviä. Täsmällistä sääntelyä sille, kuinka suureksi ylijäämä voi muodostua ko. vakuutusliikkeistä ei ole, mutta luonnollisesti tasoitusmäärän muutoksella on vaikutusta rahoitettaviin kustannuksiin. Tapaturmavakuutuksen osalta vakuutuskannan luovutuksen edellytyksenä on, että se ei olennaisesti heikennä vakuutettujen turvaa taikka vaaranna vakuutusjärjestelmän toimintaedellytyksiä tai vakuutusyrityksen kykyä suoriutua velvoitteistaan. Kannansiirron yhteydessä siirtyvää kantaa vastaava osa tasoitusmäärästä siirtyy vastaanottavalle yhtiölle. Vakuutuskannan siirron edellytys on Vakuutusvalvontaviraston hyväksyntä yhtiön kannansiirtoa koskevaan hakemukseen (sosiaali- ja terveysministeriön määräys 60/02/1999-1).

Vakuutuksenottajalla ei ennen vakuutustapahtumaa ole saamisoikeutta vakuutusyhtiöltä ja vakuutustapahtumankin osalta vain oikeus saada korvaus tapahtuneesta vahingosta. Kun korvaukset on maksettu, jäljelle jäävä omaisuus kuuluu omistajille sen jälkeen, kun tulosta on maksettu vero. Entisillä vakuutuksenottajilla, joiden osalta ei ole tapahtunut korvattavaa vahinkoa tai joiden osalta korvaukset on maksettu, ei ole enää saatavaa vakuutusyritykseltä. Myöskään tulevilla vakuutuksenottajilla ei tarkasteluhetkellä voida katsoa olevan saatavaa vakuutusyhtiöltä. Käytännössä varsinaiseen korvausvastuuseen varatut turvaavuusmarginaalit tuloutuvat vakuutusyritykselle niiltä osin, kun niitä ei käytetä korvausten maksuun. Tasoitusmäärä on lähtökohtaisesti nähtävä turvaavuusmarginaalina, vaikka sen liiketaloudellinen luonne on enemmän varaus kuin velka sen johdosta, että sitä ei voida kohdistaa tiedossa oleviin vakuutusvelkoihin.

Tasointumäärä on lähtökohtaisesti nähtävä tiettyä tarkoin määriteltyä tarkoitusta varten kerätyksi vakavaraisuuspääomaksi. Siksi on ilmeisesti katsottu tarpeettomaksi tarkemmin säätää tasointumäärää kattavan omaisuuden omistuksesta, koska oikeudesta tasointumäärän käyttämiseen on tarkat säännökset. Tasointumäärää kattavat varat kuuluvat vakuutusyhtiöille, ja voidaan katsoa muodostavan osan vakuutusyhtiön nettovarallisuudesta, muodostaessaan osan vakavaraisuuspääomasta. Olennaisena rajoituksena on kuitenkin säännökset varojen kuulumisesta vakuutuskantaan, joka edellä kuvatulla tavalla merkitsee, että vakuutusnottajat tai vakuutusyhtiön omistajat eivät voi saada varoja käyttöönsä muuten kuin mitä tasointumäärän käytöstä on säädetty. Yhtiön omistajille ei siksi synny saamisoikeutta tasointumäärään vakuutusyhtiön jatkaessa vakuutustoiminnan harjoittamista.

2.4 Kannanluovutuksia koskevat kysymykset

Työryhmän käsityksen mukaan tasointumäärä tulee ymmärtää vakuutusnottajien ja korvauksensaajien etuja varmentavana varausluonteisena eränä, niin kauan kun vakuutustoimintaa harjoitetaan. Tämän vuoksi tasointumäärä on katsottu vakuutuskantaan kuuluvaksi ja se siirtyy vakuutuskannan luovutuksen yhteydessä osana muuta vakuutuskantaa vastaanottavalle vakuutusyhtiölle. Eduskunnan käsittelyssä olevassa vakuutusyhtiölaissa (HE 13/2008 VP) periaatteesta säädetään lain tasolla. Selvitystilamenettelyssä periaatteena on, ehdotetun vakuutusyhtiölain 23 luvun 16 §:n mukaan, että selvitysmiehen on niin pian kuin on mahdollista yhden tai useamman vakuutusyhtiön kanssa pyrkiä saamaan aikaan suunnitelma vakuutuskannan luovuttamisesta.

Vakuutuskannan luovutuksen edellytyksenä on, että luovutusta koskevassa suunnitelmassa on arvioitava seikkoja, jotka ovat omiaan olennaisesti vaikuttamaan vakuutuskannan luovuttamisen syyn, vastaanottavalle siirtyvän vakuutuskannan ja sen katteeksi siirrettäväksi sovitun varallisuuden sekä mahdollisen vastikkeen arviointiin. Arviossa on myös otettava kantaa siihen, vaarantaako vakuutuskannan luovuttaminen yhtiön velkojen maksun.

Kannanluovutuksissa saattaa muodostua tilanteita, joissa vakuutettujen asema muuttuu olennaisesti kannanluovutuksen seurauksena. Vakuutuskannan siirtyessä vakavaraisempaan yhtiöön vakuutusnottajien ja korvaustensaajien asema saattaa parantua, kun taas sen siirtyessä vähemmän vakavaraiseen yhtiöön, jonka korvauksenmaksukyky on heikompi, heidän asema saattaa heikentyä. Jos keskinäisen vakuutusyhtiön koko vakuutuskanta siirretään osakeyhtiöön, vakuutusnottajaomistajaosakkaat saattavat menettää osakkuutensa. Kannanluovutusta koskevassa sopimuksessa voidaan sopia tavoista, joilla tämä menetys osakkaille korvataan. On myös lähtökohtaisesti oletettavaa, että siirtyvä tasointumäärä tulee turvaamaan kaikkien uuden vakuutuskollektiivin jäsenten etuja. Jos vakuutuskanta siirtyy sellaiseen sääntely-ympäristöön, jossa ei tunneta luovuttavan yhtiön kaltaista tasointumääräjärjestelmää, on myös mahdollista, että tasointumäärä tuloutuu tai tasointumäärä vastaavia varoja voidaan käyttää myös muihin tarkoituksiin kuin Suomessa.

Henkivakuutustoiminnassa ylijäämää voidaan palauttaa vakuutusnottajille ylimääräisten asiakasetujen muodossa. Asiakasetujen myöntämistä ei katsota voitonjaoksi. Vahinkovakuutustoiminnassa henkivakuutusta vastaavaa ylijäämän jakoperiaatetta ei ole, vaikka eräissä jälleenvakuutusjärjestelyissä vakuutusmaksujen lopullinen määrä on sopimusperusteisesti sidottu toteutuneeseen vahinkomenoon ja/tai vastuuvelan katteena olevien varojen tuottoon. Vahinkovakuutusyhtiö voi kuitenkin alentaa vakuutusmaksuja.

Vakuutusmaksujen alentamista tai alennusten myöntämistä ei kuitenkaan käsitetä voitonjakona. Vahinkovakuutusta koskevassa lainsäädännössä ei ole sellaisia nimenomaisia säännöksiä, joiden voitaisiin katsoa velvoittavan vahinkovakuutusyhtiön vakuutusmaksun palautuksiin. Myöskään vakuutussojimuksissa ei yleensä tällaisia ehtoja ole ainakaan ensivakuutus toiminnan osalta.

Vakuutuskannan luovutuksen seurauksena tuloutuvien tai alkuperäiseen nähden muuhun käyttötarkoitukseen ohjattavissa olevien tasoitusmäärää vastaavien varojen sääntelyyn ei juurikaan ole kiinnitetty huomiota. Kansalliset vakuutuskannansiirrot ovat siirtoja samankaltaisessa sääntely-ympäristössä, jolloin vakuutettujen edut eivät olennaisesti muutu. Ylikansallisissa vakuutuskannansiirroissa on käytännössä mahdotonta vaikuttaa siihen, miten siirtyvää tasoitusmäärää käytetään, koska kyse on jatkossa toimimisesta toisenlaisessa sääntely-ympäristössä, jos toisessa valtiossa ei ole tasoitusmääräjärjestelmää. Ylikansallisia vakuutuskannansiirtoja ei lähtökohtaisesti voi kohdella eri tavoin kuin Suomessa tapahtuvia vakuutuskannansiirtoja, ulkomaisia toimijoita koskevan EU:n diskriminointikieltoperiaatteen johdosta.

Siitä huolimatta, että kannanluovutuksen seurauksena tasoitusmäärät tulisivat käytettäväksi niiden alkuperäiseen tarkoitukseen nähden vieraaseen tarkoitukseen, vakuutusyhtiölainsäädännössä ei ole sellaisia säännöksiä, joiden perusteella tasoitusmäärää vastaavat varat olisi palautettava vakuutuksenottajille. Vaikka vakuutusyhtiö päättäisi palauttaa osan vakuutusmaksuista, on huomioitava, että maksunpalautukset olisi joka tapauksessa kohdennettava enemmän tai vähemmän arvionvaraisesti. Lähinnä kyseeseen tulisi maksunpalautukset vakuutuksenottajille suhteessa edellisten vuosien aikana maksettuihin vakuutusmaksuihin tietyn vakuutuslajin osalta.

Vakuutettujen etujen mukaista saattaisi olla se, että tasoitusmäärää vastaavat varat olisi mahdollista jakaa keskinäisen vakuutusyhtiön vakuutuksenottajaosakkaille ennen vakuutuskannan siirtoa. Mahdollinen kannansiirron osan yhteydessä suoritettava vastike kun ei tule siirtyvien, vaan jäljelle jäävien vakuutuksenottajaomistajien hyväksi.

Keskinäisen vakuutusyhtiön vakuutuksenottajaomistajat voivat nyky säännösten mukaan saada kompensatiota menettämistään eduista lähinnä siinä tapauksessa, että ne kannansiirtoa koskevan sopimuksen perusteella tulevat vastaanottavan yhtiön osakkaiksi.

Myöskin osakeyhtiömuodossa toimivan vakuutusyhtiön vakuutuskannan siirron yhteydessä maksettava vastike jää turvaamaan pääasiallisesti jäljelle jäävien vakuutuksenottajien ja korvauksensaajien etuja, niiltä osin kuin saatua vastiketta ei käytetä voitonjakoon. Jos vakuutuskannanluovutuksen yhteydessä suoritetaan vastiketta, jolla kompensoidaan siirtyvän tasoitusmäärää, kyse ei enää ole sidotusta pääomasta luovuttavassa vakuutusyhtiössä.

3. Nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä

3.1 Tasoitusmäärän siirtokaava

Tasoitusmäärästä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön määräyksessä 60/021/1999.

Yksinkertaistetusti esitettynä, vuoden t lopun laskennallinen tasoitusmäärä $U(t)$ kussakin lajiryhmässä saadaan laskentakaavalla

$$U(t) = 1.04 \cdot U(t-1) + (\min(\bar{f}, 1.1) - f) \cdot B + a \cdot B,$$

= korkotermin + tasaustermi + lisäkartutustermin

missä B on vuoden t nettomaksutuotto, f on vuoden t vahinkosuhte = korvauskulut/maksutuotto ja \bar{f} on edellisten vuosien keskimääräinen vahinkosuhte. Parametri a on yhtiön valitsema kartutuskerroin, $0 \leq a \leq 0.15$. Tarkka laskentamenettely on esitetty liitteessä 1.

Tasaustermi $(\min(\bar{f}, 1.1) - f) \cdot B$ on muutettu nykyiseen muotoonsa siksi, että ulkomainen jälleenvakuutus, jota merkittiin 1980 luvulla osoittautui huomattavan tappiolliseksi ja nosti vahinkosuhteet korkeiksi. Tasoitusmäärät olisivat karttuneet vieläkin suuremmiksi, jollei kartuttamista olisi rajoitettu asettamalla tasaustermi vahinkosuhteen maksimi 110 prosenttiin. Osin kartuttamista haluttiin rajoittaa myös siksi, että kartuttaminen keskimääräisellä vahinkosuhteella \bar{f} , kun se ylittää 110 prosenttia, olisi johtanut heikkoihin tai tappiollisiin tuloksiin vakuutusliikkeen vahinkosuhteen laskiessa.

Tasoitusmäärän kokonaismäärä saadaan laskennallisten tasoitusmäärien summana. Tämä määrä esitetään vakuutusyhtiön tilinpäätöksessä, vaikka se vakuutusyhtiössä lasketaankin lajiryhmittäin. On huomattava, että yhtiössä eri lajiryhmien tasoitusmäärää ei pidetä erillisinä erinä: jos jonkin lajiryhmän tasoitusmäärän laskennan kohdalla edellä esitetty kaava antaa negatiivisen tuloksen, netotetaan negatiivinen tasoitusmäärä muiden lajiryhmien positiivista arvoa vastaan. Käytännössä negatiivinen laskennallinen tulos esitetään lajiryhmän osalta nollassa ja muiden lajiryhmien tasoitusmääräeriä pienennetään vastaavasti.

Korkotermin $1.04 \cdot U(t-1)$ tarkoitus on kartuttaa tasoitusmäärää siten, että sen taso pysyy tyydyttävällä tasolla suhteessa yleiseen kustannuskehitykseen eli inflaatioon.

Tasaustermi tarkoitus on tasoittaa tulosta eri vuosien välillä. Tasaustermi lisää tai purkaa tasoitusmäärää. Tämä on tarpeen erityisesti silloin, kun vahinkosuhteet vaihtelevat voimakkaasti eri vuosien välillä. Vahinkosuhteiden voimakas vaihtelu on tyypillistä esimerkiksi metsä-, luotto- ja takausvakuutuksissa, kun vaihtelu tyypillisesti on vähäisempää kiinteistö- ja ajoneuvovakuutuksissa. Tasaustermi kautta tasoitusmäärä toimii riskipuskurina myös tapauksissa, joissa korvausvastuu on arvioitu liian pieneksi. On huomattava, että tasaustermi kartuttaa tai purkaa tasoitusmäärää myös sellaisissa lajiryhmissä, joissa vahinkosuhte on alhainen ja vakuutustoiminta on hyvin kannattavaa. Tasoitusmäärän karttuminen tai purkautuminen ei siksi ole sidoksissa vakuutusyrityksen vakuutusliiketoiminnan absoluuttiseen vakuutusteknisen tuloksen tasoon, eli vahinkosuhteeseen.

Lisäkartutustermin a liittyy ensi sijassa vakuutusliikkeen volyymin kasvuun. Lisäkartutustermin a on yhtiölle valinnainen, ja se vahvistetaan yhtiölle sen hakemuksesta välille $0 \leq a \leq 0.15$. Jos yhtiön maksutulo kasvaa jatkuvasti, ei tasoitusmäärä kasva samassa suhteessa maksutulon kanssa. Tällaisessa tilanteessa yhtiö voi halutessaan vahvistaa tasoitusmäärää kartutuskertoimen avulla. Tämä mahdollistaa vakuutusyhtiölle tasoitusmäärän varsin voimakkaan kasvattamisen.

Tasoitusmäärälle määritellään ala- ja yläraja sekä tavoitevyöhyke. Lisäkartutustermi kartuttaa tasoitusmäärää samassa suhteessa niin tavoitevyöhykkeellä kuin sen alapuolella.

Tavoitevyöhykkeen alapuolella yhtiöllä on kuitenkin vielä mahdollisuus tasoitusmäärän lisäkartutukseen. Tavoitevyöhykkeen yläpuolella tasoitusmäärän kasvua taas pyritään rajoittamaan laskentakaavoilla.

Vahinkovakuutusdirektiivit edellyttävät tällä hetkellä tasoitusmääräjärjestelmän olemassaoloa ainoastaan luottovakuutuksen osalta. Muilta osin Suomen tasoitusmääräjärjestelmä on kansallinen. Suomen lisäksi ETA-maista omat tasoitusmääräjärjestelmänsä on ainakin Itävallassa, Belgiassa, Saksassa, Espanjassa, Ranskassa, Italiassa, Islannissa, Norjassa, Portugalissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Vuonna 2004 tai sen jälkeen Euroopan unioniin liittyneiden maiden tilanteesta ei ole kokonaisvaltaista tietoa. CEIOPS on päättänyt tehdä selvityksen ETA-maissa käytössä olevista tasoitusmääräjärjestelmistä. Selvitys valmistuu vuoden 2008 loppuun mennessä.

EU:n nykyiset, Solvenssi II –säännösten voimaantuloon asti käytettävät toimintapäätösmääräykset ovat hyvin suoraviivaiset. Yhtiöiden vakuutuskantojen riskillisyyden erot vaikuttavat vain vähän vaatimukseen. Monilla EU-mailla onkin direktiiveistä tulevien vaatimusten ohella vakuutusyrityksille säädetyjä lisävaatimuksia.

Suomen vakuutuskannan riskillisyyden huomioiva ns. solvenssitesti määrittää minimivaatimuksen ja tavoiterajan vakavaraisuuspääomalle (\approx toimintapäätösmäärän ja tasoitusmäärän yhteismäärä). Tasoitusmäärän minimivaatimus määräytyy siten solvenssitestin kautta. Jos yhtiön toimintapäätösmäärä ylittää vakavaraisuuspääoman vähimmäismäärän, voi tasoitusmäärä olla nolla.

Vakuutuskannan riskillisuus vaikuttaa myös tasoitusmäärän maksimimäärään sekä tasoitusmäärän tavoitevyöhykkeen ala- ja ylärajoihin. Vakuutuskannan rakenteen lisäksi niihin vaikuttaa myös jälleenvakuutus: jälleenvakuutuksen lisääminen/vähentäminen alentaa/nostaa rajoja. Sekä vakavaraisuuspääomaan että tasoitusmäärään liittyvien rajojen laskennassa yhtiö voi kuitenkin Vakuutusvalvontaviraston suostumuksella käyttää standardimenettelyn sijasta yhtiökohtaista menettelyä (esim. yhtiökohtaisia parametreja), jos menettely on perusteltavissa yhtiökohtaisista tekijöistä lähtien.

3.2 Nykytilan arviointia

Nykyisen tasoitusmääräjärjestelmän rakenne on peräisin 1980-luvun alusta, mutta järjestelmän peruseräpäätökset ovat säilyneet muuttumattomina koko sen olemassaolon ajan. Vakuutusyhtiöiden liiketoiminnallinen ympäristö on kuitenkin muuttunut merkittävästi osin. Suomen talous oli olennaisesti erilainen 1980-luvulla kuin se on nyt. Merkittävämpinä eroina voidaan mainita rahoitusmarkkinoiden vapautuminen, yhteisvaluuttaan siirtyminen ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyn väheneminen, jonka seurauksena rahoituksen saatavuus on olennaisesti helpottunut. Riskirahoitusta voidaan hakea periaatteessa maailmanlaajuisesti. Lisäksi inflaatio on myös alentunut olennaisesti. Käytännössä inflaation alenemisen vaikutus on se, että vakuutusmaksutulon nimelliskasvu on hidastunut. Toisaalta talouden kasvu, eli vakuutusmäärien reaalikasvu, on osittain kompensoinut yleisen hintakehityksen alenemista. Rahoitusmarkkinoiden vapautumisen seurauksena vakuutusyritysten sijoitustoiminta on muuttunut olennaisesti.

Myös yritysverotuksen osalta on tapahtunut merkittäviä muutoksia. 1990-luvun alkupuolella toteutetuissa yritysverouudistuksissa alennettiin yhtiöverokantaa, mutta samalla veropohjaa laajennettiin. Yleiset tuloksentasausvaraukset, kuten varaston aliarvostusmahdollisuus, investointivaraus ja toimintavaraus poistettiin yhteisöiltä kokonaan vuodesta 1993 lähtien. Yhteisöjen verotuksessa siirryttiin näin matalan verokannan ja laajan veropohjan järjestelmään.

Tasoituspääomajärjestelmää luotaessa vakuutusyhtiöt olivat keskimäärin pienempiä kuin tällä hetkellä. Riskiliikkeestä johtuva satunnaisvaihtelu on tyypillisesti suurempaa pienessä vakuutuskannassa kuin suuremmassa vakuutuskannassa, jossa riskit hajautuvat enemmän ja vaihtelu tästä syystä on pienempää. Lisäksi voidaan arvioida, että vastuuvelan laskenta on kehittynyt olennaisesti. Muun muassa ATK- järjestelmien kehittyminen mahdollistaa aiempaa tarkempien laskelmien tekemisen.

Tasoituspääomat saattavat karttua korkeammiksi kuin mitä riskiliikkeen satunnaisvaihtelu edellyttää tilanteissa:

- joissa vahinkosuhte alun perin on alhaisella tasolla;
- joissa vahinkosuhte laskee useana peräkkäisenä vuotena;
- joissa liiketoiminta supistuu;
- joissa riskinkantokyky on muutoinkin hyvä (oma pääoma + arvostuserot); tai
- joissa sijoitustoiminnan tuotoilla on olennainen vaikutus tulokseen ja muun käytettävissä olevan vakavaraisuuspääoman kertymiseen.

Tasoituspääoman kasvaminen saattaa muodostaa ongelman tilanteissa, joissa vakuutusyrityksen vakavaraisuuspääoma muodostuu pääosin tasoituspääomasta ja muuta vakavaraisuuspääomaa on vain vähän. Tällöin riskinkantokyky on kokonaisuudessaan epätasapainoinen.

Korkotermi on nykyisin 1.04. Nykyinen korkotermi on vahvistettu aikana, jolloin inflaatio oli merkittävästi viime vuosia korkeammalla tasolla ja siksi pelkästään inflaatiokehityksen vuoksi tasoituspääoma on karttunut alkuperäiseen tavoitteeseen nähden nopeammin.

Lisäkartutustermin avulla vakuutusyritys voi halutessaan kasvattaa tasoituspääomaa edellä kuvatun mukaisesti. Ongelmaksi on muodostunut tilanne, jossa yhtiön vakuutusliike ei kasva tai jossa se supistuu. Nykyisessä tasoituspääomaa koskevassa siirtokaavassa ei ole sellaisia termejä, joilla vakuutusyritys voisi purkaa tasoituspääomaa oman valintansa mukaan, vaikka se katsoisi tasoituspääoman olevan tarpeettoman suuri suhteessa vakuutusliikkeen kehitykseen. Alhaisen inflaation aikana tasoituspääoma ei purkautu valitsemalla lisäkartutustermin arvo nollassa, varsinkin, kun korkotermi on inflaatiotasoa korkeampi.

Tasoituspääoma voi purkautua vakuutusyrityksen joidenkin toimien seurauksena, esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- 1) yrityksen alentaessa vakuutusmaksuja (pitemmällä aikavälillä) vahinkosuhte oletettavasti huonontuu.
- 2) yritys voi muuttaa tasoituspääoman perusteita niin, että tasoituspääoma pienenee. Tämä edellyttää, että voimassa oleva peruste on tullut yhtiölle sopimattomaksi, mikä on osoitettava.
- 3) yritys supistaa toimintaansa tai lisää jälleenvakuutusta niin, että tasoituspääoman yläraja tulee olemassa olevaa tasoituspääomaa pienemmäksi. Tällöin tasoituspääoman ylärajan ylittävä osa purkautuu tulokseen.
- 4) vakuutuskannan siirrosta voi seurata tilanne, että tasoituspääoma osittain tai kokonaan purkautuu tulokseen.

Edellä mainituista tapauksista 1 ja 3 eivät osakeyhtiöissä sinänsä ole liiketoiminnallisesti perusteltuja ottaen huomioon yhtiön voitontavoittelu ja vastuunkantokyky. Keskinäisissä vakuutusyrityksissä vakuutusmaksujen alentamisen ei ainakaan suoranaisesti voi nähdä olevan ristiriidassa toiminnan tarkoituksen kanssa.

Suomessa toimivien ulkomaisten yhtiöiden tasoitusmäärän rajat ja siirtokaava ovat alarajaa lukuun ottamatta samat kuin kotimaisilla vakuutusyhtiöillä.

Vakuutusyhdistysten osalta tasoitusmäärän siirtokaava on vastaava kuin vakuutusyhtiöillä, mutta sitä sovelletaan koko yhteenlaskettuun kantaan. Yhdistyksille ei ole määritelty tasoitusmäärän tavoitevyöhykettä. Tasoitusmäärän yläraja on $U_{\max} = 3 \cdot \bar{f} \cdot B$. Alaraja määräytyy eri perustein, yhdistyksen jälleenvakuutusjärjestelyistä riippuen. Alaraja riippuu myös yhdistyksen toimintapääomasta ja voi olla nolla, jos toimintapääoma on riittävän suuri.

Myös henkivakuutusyhtiöillä on mahdollisuus ylläpitää tasoitusmääräjärjestelmää. Vahinkovakuutuspuolesta poiketen henkivakuutusyhtiöiden tasoitusmääräjärjestelmää ei juurikaan säädelä. Tasoitusmäärämenettely on yhtiökohtainen ja yhtiöllä tulee olla laskuperuste tasoitusmäärän laskentaa varten, mutta tasoitusmäärän laskentaa voidaan muuttaa vaikka vuosittain. Kokonaisvastuuelkaan suhteutettuna henkivakuutusyhtiöiden tasoitusmäärät ovat vahinkovakuutusyhtiöiden tasoitusmääriä pienemmät. Riskiliikkeen vaikutus kokonaistulokseen on henkivakuutustoiminnassa yleisesti ottaen pienempi kuin vahinkovakuutustoiminnassa.

3.3 Captive-vakuuttaminen

Captive -vakuutusyhtiöllä tarkoitetaan useimmiten kokonaan tai osittain omistettua vakuutustytäryritystä, jonka toiminta käsittää sen emoyrityksen (puhdas captive), konserniin kuuluvien yritysten tai yhteistoimintaryhmään kuuluvien yritysten (ryhmä captive) riskien vakuuttamisen. Yleensä vakuutusyhtiötä johdetaan sen omistajien toimesta, mutta captiven hallinta voidaan antaa myös toisen tahon hoidettavaksi, jolloin kyse on lähinnä vakuutusyhtiön pääomittamisesta. Captive -yhtiöitä perustetaan ja ylläpidetään monestakin eri syystä, jotka saattavat poiketa tapauskohtaisesti. Kyse on kuitenkin perimmänsä itsevakuuttamisesta. Captive vakuutusyhtiötä koskevat Suomessa lähtökohdiltaan samat säännökset kuin muitakin vahinkovakuutusyhtiöitä.

Mahdollisia syitä siirtää riskejä captive-yhtiön kannettaviksi saattavat olla esimerkiksi:

1. Ulkopuolinen vakuutustarve vähenee, kun captive-yhtiön kannettavaksi voidaan siirtää osa yrityksen tai yritysryhmittymän riskeistä. Kun toiminta vakiintuu ja vakuutusyhtiöön kertyy varallisuutta riskinkantokyky lisääntyy ja ryhmittymällä on paremmat mahdollisuudet tehdä edullisia jälleenvakuutussopimuksia tai poolisopimuksia.
2. Vahinkovakuutussopimuksissa vakuutusten hankintakulut saattavat olla merkittäviä. Captive-järjestelyissä vakuutusten hankintakulut saattavat olla merkittävästi alhaisempia, jolloin vakuutusmaksu määräytyy captive-järjestelyssä enemmän riskimaksun mukaisesti. Captive-järjestelyihin ei myöskään yleensä sisälly ulkopuolisen vakuuttajan riski- tai voittomarginaaleja, vaan periaatteessa vakuuttamiseen liittyvä voittomarginaali jää yritysryhmään.

3. Captive-järjestelyssä yhtiöryhmän vahinkokehitystä seurataan systemaattisella tavalla, joka toisaalta mahdollistaa yrityksen vahinkokehitykseen suhteutetun hinnoittelun, kun ulkopuolelta otettu vakuutus hinnoitellaan yleisen vahinkokehityksen perusteella, joka voi poiketa captiven vakuuttamien riskien suhteen. Etenkin jälleenvakuutusmarkkinoiden hinnoittelu voi vaihdella voimakkaasti, jolloin vakuutusmaksujen muutokset eivät aina vastaa yrityksen vahinkokehitystä. Vakuutusmenot voidaan mahdollisesti ennakoida paremmin captive järjestelyissä.
4. Tiettyjen riskien osalta ulkopuolisen vakuutuksen saatavuus on rajoitettu. Captive-järjestelyllä saatetaan vakuuttaa riskejä, joiden osalta ei ole saatavissa helposti ulkopuolista vakuutusturvaa. Eräät yrityksen kannettavat riskit ja vastuut (esim. ympäristövahingot) voi olla tarkoituksenmukaista siirtää osin vakuutusyhtiön kannettaviksi. Captive-järjestelyssä vakuutusturva voidaan räätälöidä paremmin kuin käyttämällä ulkopuolista vakuutusyhtiötä.
5. Captive-vakuutusyrityksen kautta yritys voi mahdollisesti toimia suoraan jälleenvakuuttajiin päin, sivuuttaen näin tavanomaiset ensivakuutusyhtiöt. Näin toimien voidaan osaltaan mahdollisesti säästää liikekuluja.
6. Captive-vakuutusjärjestelyssä vakuutusyhtiö saa tuoton vakuutusmaksuille, joka johtuu siitä, että vakuutusmaksut yleensä kerätään ennalta ja korvaukset maksetaan ajan kuluessa. Koska vakuutusmaksut on varsin vapaasti päätettävissä, captive-yhtiötä voidaan käyttää osin rahoitussuunnittelun apuvälineenä. Captive-yhtiöön voidaan rahastoida varoja tulevien korvausten tai vastuiden rahoittamiseksi. Sijoitustoiminta on yrityksen päätettävissä, kun siitä ei voi päättää, mikäli vastuut siirretään ulkopuolisen vakuutusyhtiön kannettavaksi.
7. Captive-järjestely voi olla olennainen riskienhallinnan apuväline, koska captive-yhtiöön muodostuu historiatietoa yritys(ryhmän) riskeistä ja vahinkokehityksestä.
8. Yrityksen neuvotteluasema suhteessa ulkopuolisiin vakuuttajiin voi parantua, mikäli yrityksellä on mahdollisuus siirtää osa riskeistä captive-yhtiön kannettavaksi.
9. Captive-järjestelyssä voidaan luoda korvauskäsittelytoiminto, joka on nopeampi ja/tai edullisempi kuin ulkopuolisella vakuuttajalla.
10. Captive-vakuutusjärjestelyssä yritys voi vähentää captive-yhtiöön suorittamansa vakuutusmaksun, kun taas yrityksen omassa taseessa tehty varaus tulevia menoja varten ei ole verotuksessa vähennyskelpoinen.

Captive-tyyppisissä vakuutusjärjestelyissä vakuutusmaksutuloa voi vaihdella voimakkaasti, koska kysymyksessä saattaa olla itsevakuuttamisen ja ulkopuolelta ostetun vakuutuksen valinnasta eri suhdannetilanteissa. Mikäli tasoitusmäärä eli vakuutustekninen riskinkantokyky on hyvä maksutulo voidaan asettaa alhaiseksi. Tämän vuoksi captive-tyyppisen toiminnan osalta taloudellista kehitystä koskevat tunnusluvut saattavat poiketa olennaisesti yleisyhtiöiden tunnusluvuista, eikä niiden vertaileminen ole joka suhteessa tarkoituksenmukaista.

Niiltä osin kuin vakuutusmaksut maksetaan captive-yhtiöön, ne jäävät konserniin. Konsernin vakuutusyhtiöön rahastoidut varaukset voidaan palauttaa vakuutuksenottajille eli toisin sanoen konserniin kuuluville yrityksille alhaisempien vakuutusmaksujen muodossa. Ulkopuolelta ostetun vakuutusturvan osalta suotuisan vahinkokehityksen perusteella annettavat alennukset edellyttävät yleensä erillistä sopimusta. Konsernin kannalta vakuutusyhtiötä voidaan käyttää tuloksenjärjestelyyn esimerkiksi siten, että konsernin kannalta tuloksellisesti hyvinä vuosina vakuutusmaksuja korotetaan voimakkaasti, jolloin tasoitusmäärä karttuu kun taas huonompina vuosina vakuutusmaksuja voidaan laskea

voimakkaasti, jolloin se oletettavasti purkautuu. Lisäksi vakuutusyhtiöstä voidaan maksaa konserniyritykselle avustusta esimerkiksi vahingontorjuntaan.

4. Vakuutusyritysten tasoitusmäärät

Vuoden 2006 tilinpäätöstietojen perusteella vahinkovakuutusyhtiöiden vastuvelka oli noin 8.5 mrd euroa, josta tasoitusmäärän osuus oli noin 1,75 mrd euroa. Vakuutusyhtiöiden oma pääoma oli vuonna 2006 1,5 mrd euroa, eli tasoitusmäärä oli kokonaisuudessaan merkittävä. Vakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu bruttomaksutulo vuonna 2006 oli noin 3,1 mrd euroa.

Vakuutusyhdistysten bruttomaksutulo vuonna 2006 oli 162 M€. Vastuuelan kokonaismäärä vuoden 2006 lopussa oli 179 M€ , mistä tasoitusmäärän osuus oli 105 M€.

Vuoden 2006 lopussa henkivakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu tasoitusmäärä oli 165 M€ ja vastuvelka 23.7 mrd euroa. Henkivakuutusyhtiöiden bruttomaksutulo vuonna 2006 oli 2.9 mrd euroa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty suomalaisten vahinkovakuutusyhtiöiden tasoitusmäärät ja eräitä muita tietoja vuodelta 2006.

luvut 1000 €	Tasoi- tasmäärä	Arvostus- erot	Oma Pääoma	Toiminta- pääoma	Brutto- vastuovelka	Netto- vastuovelka	Brutto- maksutulo	Netto- maksutulo
A-Vakuutus	16 244	15 601	43 451	51 063	215 642	214 255	88 678	88 377
Alandia	13 705	9 697	8 465	18 628	45 108	31 204	25 137	11 747
Alma	0	370	4 014	4 383	3 463	3 463	-50	-50
Bothnia International	3 891	127	11 046	7 644	25 436	25 367	20	64
Eurooppalainen	3 368	152	6 465	6 646	20 783	18 777	31 832	31 551
Fennia	194 701	72 367	146 420	204 026	911 125	909 653	326 594	321 708
Garantia	40 967	5 382	45 037	45 550	44 631	44 331	6 637	5 971
If Vahinkovakuutus	299 955	-17 215	207 108	224 862	2 523 122	2 487 567	882 289	851 796
IngoNord	2 688	1 312	6 090	7 401	9 352	5 752	7 658	4 220
Jälleen-Patria	6 454	1	12 832	8 418	20 021	19 383	1	1
Lähivakuutus	66 855	54 673	66 907	132 294	367 026	364 410	133 558	127 023
Osuuspankkien	246 750	10 446	69 695	77 437	260 767	260 767	9 685	9 685
Palonvara	0	164	2 370	2 447	926	719	1 515	1 090
Pankavara	20 835	6 277	7 608	13 010	23 740	23 024	2 397	1 292
Pohjantähti	1 089	2 869	18 678	24 059	95 113	82 419	74 658	68 865
Redarnas	22 067	28 145	25 834	54 465	48 851	40 911	13 196	5 865
Spruce Vakuutus	4 416	599	7 733	8 332	26 155	5 341	3 664	390
ST International	2 770	4	9 365	7 579	9 847	9 803	1	1
Turva	10 737	8 162	15 595	21 806	99 743	94 210	60 766	35 427
Vahinko-Pohjola	257 986	137 795	79 501	226 889	2 066 981	1 988 456	741 883	690 827
Vahinko-Tapiola	485 481	336 457	506 224	809 714	1 740 867	1 714 156	622 853	602 205
Vahinko-Veritas	23 216	34 617	17 148	53 469	119 853	115 071	66 739	65 188
Valion	6 505	1 297	2 865	4 165	14 233	14 038	1 955	1 399
Ålands	19 600	20 204	37 883	58 120	63 630	59 785	18 699	14 670
	1 750 278	729 504	1 358 333	2 072 406	8 756 416	8 532 863	3 120 364	2 939 312

5. Vakuutusyritysten tasoitusmäärää koskeva tilinpäätössääntely

5.1 Tasoitusmäärää koskeva kansallinen tilinpäätössääntely

Vakuutusyritysten kansallista tilinpäätössääntelyä sääntelee neuvoston neljäs yhtiöoikeudellinen direktiivi 78/660/ETY (tilinpäätösdirektiivi), seitsemäs yhtiöoikeudellinen direktiivi 86/635/ETY (konsernitilinpäätösdirektiivi) sekä erityisesti vakuutusyritysten tilinpäätöksistä ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä annettu neuvoston direktiivi 91/674/ETY (vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivi). Vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivi sisältää ne vakuutusyritysten tilinpäätöksiä koskevat säännökset, jotka poikkeavat muihin yrityksiin sovellettavien tilinpäätösdirektiivin ja konsernitilinpäätösdirektiivin säännöksistä.

Vakuutusyrityksen taseen kaava määrittää vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivin 6 artiklassa. Sen mukaan tasoitusmäärä on osa vakuutusteknistä vastuovelkaa (Vastattavaa kohta C 5). Tasoitusmäärän muutokset on puolestaan merkittävä 34 artiklan mukaan tuloslaskelmaan vahinkovakuutusta koskevaan vakuutustekniseen laskelmaan (I kohdan 9

alakohta). Vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivin 30 artiklan mukaan tasoitusvastuu sisältää kaikki ne lain tai hallinnollisten määräysten perusteella varatut määrät, joilla voidaan tasata tulevana vuosina vahinkosuhteissa tapahtuvia heilahteluja tai kattaa erityisiä riskejä. Kun samaa tarkoitusta varten on perustettu vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivin 20 artiklassa tarkoitettuja rahastoja silloin, kun asiasta ei ole säädetty lailla eikä hallinnollisin määräyksin, niistä on ilmoitettava liitetiedoissa.

Pakollisten varausten (engl. provisions) yleisistä periaatteista säädetään tilinpäätösdirektiivin 78/660/ETY 20 artiklassa. Sen mukaan pakolliset varaukset on tarkoitettu sellaisia luonteeltaan selvästi määriteltyjä vastuita varten, jotka tilinpäätöspäivänä ovat joko todennäköisiä tai varmoja, mutta joiden määrä ja syntymisen ajankohta on epävarma. Jäsenvaltiot voivat 20 artiklan 2 kohdan perusteella sallia varauksia myös sellaisia tilikaudelta tai aikaisemmilta tilikausilta peräisin olevia menoja varten, jotka ovat tilinpäätöspäivänä joko todennäköisiä tai varmoja, mutta joiden määrä ja syntymisen ajankohta on epävarma. Tasoitusmäärä (engl. equalization provision) poikkeaa pakollisen varauksen määritelmästä siinä, ettei se kohdistu selvästi määriteltyihin vastuisiin, vaan sillä voidaan tasata tulevana vuosina vahinkosuhteissa tapahtuvia heilahteluja tai kattaa erityisiä riskejä. Kun tasoitusmäärä perustuu lakiin tai hallinnollisiin määräyksiin, se katsotaan vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivin mukaan osaksi vakuutus teknistä vastuuelkaa. Jos tasoitusmäärä ei perustu lakiin tai hallinnollisiin määräyksiin, kyseessä on vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivin 30 artiklan mukaan rahasto (engl. reserve) eikä pakollinen varaus.

Vuonna 2001 Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat direktiivin 2001/65/EY (fair-value -direktiivi), jolla mahdollistettiin tiettyjen rahoitusvälineiden arvostaminen käypään arvoon tilinpäätöksessä ja konsernitilinpäätöksessä. Jäsenvaltioiden oli sallittava tai vaadittava, että rahoitusvälineet, mukaan lukien johdannaiset arvostetaan taseessa käypään arvoon. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin rajoittaa käypään arvoon arvostamisen koskemaan ainoastaan konsernitilinpäätöksiä. Muutokset koskivat direktiivejä 78/660/ETY (tilinpäätösdirektiivi), 83/349/ETY (konsernitilinpäätösdirektiivi) ja 86/635/ETY (luottolaitoksia koskeva tilinpäätös- ja konsernitilinpäätösdirektiivi)

Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät kesäkuussa 2003 direktiivin 2003/51/EY (modernisointidirektiivi) yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden, pankkien ja muiden rahoituslaitosten sekä vakuutusyritysten tilinpäätöksistä ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä annettujen direktiivien 78/660/ETY, 83/349/ETY, 86/635/ETY ja 91/674 EY muuttamisesta. Direktiivin tavoitteena oli poistaa tilinpäätösdirektiivien ja kansainvälisten IFRS - tilinpäätösstandardien väliset ristiriitaisuudet ja mahdollistaa jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön muuttaminen siten, että yhtiöillä, jotka eivät laadi tilinpäätöksiään noudattaen IFRS-standardeja, olisi käytössään IFRS-standarden kaltaisia kirjanpitosääntöksiä. Tällä direktiivillä direktiivistä 2001/65/EY johtuvat muutokset tulivat koskemaan myös vakuutusyrityksiä.

Olennaista vuoden 2003 direktiivimuutoksen osalta on huomata, että se antoi jäsenvaltioille mahdollisuuden sallia tai vaatia poikkeamisen direktiiveissä määritellyistä tuloslaskelma- ja tasekaavoista koskien muita yrityksiä kuin vakuutusyrityksiä. Syynä tähän oli se, että IFRS-standardeissa ei ole direktiivien tavoin määritelty täsmällisiä tuloslaskelma- ja tasekaavoja. Vastaavaa mahdollisuutta poiketa tase- ja tuloslaskelmakaavoista ei sisällytetty vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiiviin.

Suomessa tasoitusmäärä on vakuutusyhtiölaissa määritelty osaksi korvausvastuuta ja esitetään tilinpäätöksessä korvausvastuun osana. Tasoitusmäärä on kuitenkin esitettävä muusta korvausvastuusta erillisenä eränä. Koska vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiiviin ei sisällytetty mahdollisuutta poiketa tuloslaskelma- ja tasekaavoista, direktiiveihin perustuvassa kansallisessa vakuutusyrityksiä koskevassa tilinpäätössääntelyssä tuloslaskelma- ja tasekaavoista poikkeaminen ei ole mahdollista.

5.2 Kansainvälisten IFRS-standardien soveltaminen

Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto antoivat heinäkuussa 2002 asetuksen (EY) 1606/2002 kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta (IAS-asetus). IAS-asetuksen mukaan IFRS-standardien soveltaminen on ollut pakollista listattujen yritysten konsernitilinpäätöksissä 1 päivänä tammikuuta 2005 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta. Pakollisen soveltamisalan lisäksi jäsenvaltiot voivat sallia tai vaatia, että listatut yhtiöt laativat myös erillistilinpäätöksensä kyseisiä standardeja noudattaen. Jäsenvaltiot voivat myös sallia tai vaatia, että muut yhtiöt kuin listatut yhtiöt laativat tilinpäätöksensä ja/tai konsernitilinpäätöksensä IFRS-standardeja noudattaen.

Suomessa säännökset IFRS-standardien soveltamisesta listattujen yhtiöiden erillistilinpäätöksissä sekä listaamattomien yhtiöiden tilinpäätöksissä ja konsernitilinpäätöksissä tulivat voimaan kirjanpitolaisissa (1336/1997) 31 päivänä joulukuuta 2004. Asetuksen mukaisen pakollisen soveltamisalan lisäksi tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardeja noudattaen on kirjanpitolain mukaan pakollista sellaiselle listatulle yhtiölle, joka ei ole velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä.

Muilta osin kirjanpitolaisissa on omaksuttu ”ei estettä, ei pakkoa” -periaate, jonka mukaan kirjanpitovelvolliset voivat laatia yrityskohtaisen tilinpäätöksensä ja konsernitilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti, jos kirjanpitovelvollisen kirjanpito, tilinpäätös, toimintakertomus ja hallinto tarkastetaan tilintarkastuslain mukaisesti. Vastaava oikeus koskee myös luottolaitoksia. Yleisestä linjasta poikkeuksena ovat vakuutusyritykset, joille yrityskohtaisen erillistilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti ei toistaiseksi ole sallittua, ilman että samanaikaisesti laaditaan erillistilinpäätös kansallisten säännösten mukaisena.

5.3 IAS-asetuksen ja kansallisen sääntelyn vuorovaikutus

IAS-asetuksen 5 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat sallia tai vaatia IFRS-standardien soveltamista. Tilinpäätösdirektiivien ja asetuksen välillä ei ole suoraa yhteyttä. Tämä johtuu siitä, että asetus on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä.

Tilinpäätösdirektiivien kansalliseen lainsäädäntöön siirretyt säännökset eivät saa rajoittaa tai olla esteenä yrityksille noudattaen hyväksytyjä IFRS-standardeja tai hyödyntää standardeissa tunnistettuja valinnaisia kirjanpitomenettelyjä. Standardit, silloin kuin niitä sovelletaan, syrjäyttävät kansallisen lainsäädännön. Tästä lähemmin asiakirjassa ”Huomautuksia kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta 19 päivänä heinäkuuta 2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1606/2002 sekä yhtiömuodoltaan

tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätöksistä 25 päivänä heinäkuuta 1978 annetun neljännen neuvoston direktiivin 78/660/ETY ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä 13 päivänä kesäkuuta 1983 annetun seitsemännen neuvoston direktiivin 83/349/ETY tietyistä artikloista”, johon kuvaus perustuu.

Tilinpäätösdirektiivistä johtuvia kansallisia säännöksiä sovelletaan vain niiltä osin kuin vastaavista asioista ei ole määräyksiä standardeissa. Nämä asiat koskevat tilinpäätöksen yhteydessä julkistettavaa toimintakertomusta (tilinpäätösdirektiivin 46 art.), tilinpäätöksen julkistamista, tilintarkastusta ja tilinpäätösasioiden yhteyskomiteaa.

Edellä kuvatusta seuraa periaatteessa se, että sovellettaessa hyväksytyjä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja, kansallinen sääntely rajoittuu koskemaan lähinnä toimintakertomuksessa annettavia tietoja ja juoksevaa kirjanpitoa koskevia säännöksiä. Toimintakertomus ei ole osa tilinpäätöstä, vaikka se on tilinpäätöksen yhteydessä esitettävä asiakirja.

Kirjanpitolain 7 a luvun 5 §:n perusteella valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää täydentävistä lisätiedoista, jotka on annettava kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaan laadittavissa tilinpäätöksissä tai konsernitilinpäätöksissä, joiden antamiseen standardit eivät velvoita. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on ehdotetun vakuutusyhtiölain 8 luvun 28 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti vastaava suppeampi vakuutustoiminnan erityisluonteeseen rajoittuva valtuutus edellyttää lisätietojen antamista IFRS-konsernitilinpäätöksiä laadittaessa. Asetusta tiukasti tulkittaessa, lisätietojen antaminen tulisi tapahtua toimintakertomuksessa tai tilinpäätöksen yhteydessä annettavissa selvityksissä¹. Suomessa on kuitenkin katsottu (HE 126/2004), että lisätietojen edellyttäminen myös tilinpäätöksen liitetiedoissa on mahdollista.

Edellä kuvatusta seuraa, että sosiaali- ja terveysministeriön mahdollisuus vaikuttaa tilinpäätössääntelyn sisältöön on hyvin rajallinen, kun kyse on IFRS-standardien soveltamisesta.

5.4 IFRS 4 Vakuutusopimukset

IFRS 4 Vakuutusopimukset on väliaikaisstandardi, joka selittää miten vakuutusopimuksia tulee käsitellä kirjanpidossa ja tilinpäätöksissä, ennen kuin standardeja valmistelevalta IASB (International Accounting Standards Board) saa valmiiksi vakuutusopimuksia koskevan projektinsa toisen vaiheen. Standardin kappaleen 14 mukaan vakuutusopimusten antaja ei saa kirjata velaksi varauksia sellaisiin vakuutusopimuksiin perustuvista tulevista korvausvaateista, joita ei ole olemassa raportointikauden päättymispäivänä (kuten katastrofivastuut ja tasoitusmäärät). IFRS 4 kieltää näin tasoitusmäärän merkitsemisen varaukseksi. Vapaaehtoiset varaukset eivät ole IFRS-tilinpäätöksessä lainkaan sallittuja². IFRS 4 hyväksyy kuitenkin tiettyjen varmuusmarginaalien sisällyttämisen vastuovelkaan.

¹ ibid kohta 4.1

² IFRS-standardien yleisissä perusteissa, kappaleessa 66 todetaan, että joskus lainsäädäntö edellyttää rahastojen luomista lisäsuojan antamiseksi yhteisölle ja sen velkojille tappioiden vaikutuksia vastaan. Muita rahastoja saatetaan perustaa, jos kansallisten verolakien mukaan siirrot tällaisiin rahastoihin oikeuttavat vapautuksiin verotuksesta tai verohelpotuksiin. Tällaisten oikeudellisten, lakisääteisten tai verotusta varten syntyneiden rahastojen olemassaolo ja koko on informaatiota, joka voi olla merkityksellistä käyttäjien päätöksentekoa varten. Tällaisiin rahastoihin tehtävät siirrot ovat pikemminkin voittovarojen varaamista tiettyyn tarkoitukseen kuin kuluja.

IFRS-tilinpäätöksessä tasoitusmäärä on luonteeltaan voittovarojen varaamista tiettyyn tarkoitukseen. Tasoitusmäärä voi olla omassa pääomassa erillisenä eränä erotettuna voittovaroista. Jos erä on vähennyskelpoinen verotuksessa, tasoitusmäärä merkitään omaan pääomaan laskennallisella verovelalla vähennettynä³. Kun tasoitusmäärä on katsottava osaksi omaa pääomaa, tasoitusmäärän muodostaminen tai siinä tapahtuvat muutokset eivät aiheuta tulosvaikutteisia kirjauksia lukuun ottamatta laskennallisen verovelan määrässä tapahtuvia muutoksia. IFRS-tilinpäätöksessä on esitettävä laskelma oman pääoman muutoksista.

Edellä esitetyn perusteella ei liene estettä sille, että vakuutusteknisen tuloksen osuus kokonaistuloksesta viedään ”tasoitusmäärärahastoon” ja muilta osin tulos varsinaiseen jakokelpoiseen omaan pääomaan. IFRS-standardit eivät sisällä määräyksiä voitonjaosta tai vakavaraisuusvaatimuksista. Tasoitusmäärärahasto voisi siksi olla voitonjakokelvoton samoin kuin esimerkiksi käyvän arvon rahasto.

Kun tasoitusmäärän muutosta ei merkitä erillistilinpäätöksessä tuloslaskelmaan, sillä ei enää ole tulosta tasaavaa vaikutusta. Tuloksen tasaaminen on ollut kuitenkin tasoitusmääräjärjestelmän tarkoitus. Tasaus/siirrot tapahtuisi näin ollen IFRS-tilinpäätöksessä vain oman pääoman erien välillä, eli voitonjakokelpoisten ja voitonjakokelvottomien erien välillä.

Tasoitusmäärän suuruuteen saattaa IFRS-tilinpäätöksessä vaikuttaa myös se, että kaikki nykyisin vakuutus sopimuksiksi katsottavat sopimukset eivät tule käsitellyiksi vakuutus sopimuksina IFRS-standardien mukaan laaditussa tilinpäätöksessä. Vakuutusmaksutulon ja korvauskulun käsitteet voivat muodostua tällöin nykyistä suppeammiksi, joskaan erot eivät käytännössä liene merkittäviä. Mikäli IFRS-standardeja sovellettaisiin vakuutusyriyten erillistilinpäätöksiin, tasoitusmääräsiirrot voisivat poiketa nykyisistä, jollei kansallisten säännösten ja IFRS-standardien välisiä eroja oikaistaisi laskettaessa tasoitusmäärän muutoksia.

5.5 Siirtyminen IFRS-standardien mukaiseen tilinpäätösraportointiin

Siirtyminen IFRS-standardien mukaiseen tilinpäätösraportointiin tapahtuu IFRS 1 Ensimmäinen IFRS standardien käyttöönotto -standardin mukaisesti.

Avaavan IFRS-taseen tulee sisältää kaikki varat ja velat, joiden kirjaamista IFRS-standardit edellyttävät⁴. Toisaalta taseessa jätetään esittämättä varoina ja velkoina sellaiset erät, jotka eivät täytä IFRS-standardien mukaisia kirjaamisedellytyksiä. IFRS-standardeja on myös sovellettava kaikkien taseeseen merkittyjen varojen ja velkojen arvostamiseen, joskin tästä vaatimuksesta myönnetään helpotuksia muun muassa aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden ja aineettomien hyödykkeiden kohdalla.

³ Edellyttäen, että tasoitusmäärän muutokset ovat edelleen vähennyskelpoisia verotuksessa, tasoitusmäärän lisääntyessä kirjataan laskennallisen verovelan muutos tulosvaikutteisesti (per laskennallisen verovelan muutos/tuloslaskelma, an laskennallinen verovelka/tase). Tasoitusmäärän purkautuessa kirjaukset ovat päinvastaisia.

⁴ ei koske joitakin rahoitusvaroja ja velkoja, jotka on kirjattu pois taseesta ennen standardeihin siirtymispäivää (BC20-BC23) eikä liikearvoa liiketoiminnan yhdistämisessä ja muita omaisuuseriä tai vastattaviksi otettuja velkoja, jotka eivät täyttäisi IFRS mukaisia kirjaamisedellytyksiä (BC31-BC40)

Yhteisön avaavassa IFRS-taseessa soveltamat tilinpäätöksen laatimisperiaatteet saattavat poiketa aiemmin sovelletuista laatimisperiaatteista. Tästä johtuvat oikaisut aiheutuvat IFRS-standardeihin siirtymispäivää edeltäneistä tapahtumista ja liiketoimista. Sen vuoksi laatimisperiaatteiden muutoksista aiheutuvat oikaisut kirjataan suoraan kertyneisiin voittovaroihin tai johonkin muuhun oman pääoman erään. Siirtymisestä johtuvaa kertavaikutusta ei siten esitetä tuloslaskelmassa tuottona tai kuluna.

IFRS 1 standardi edellyttää oman pääoman ja tuloksen täsmäytyslaskelmia. Täsmäytyslaskelmat kuvaavat, miten laatimisperiaatteiden muutokset vaikuttavat siirtymävaiheessa omaan pääomaan ja tulokseen. Täsmäytyslaskelmissa tulee erottaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden muutokset virheiden korjauksista.

IFRS:ään siirryttäessä tase-erien arvostusta voi olla tarpeen muuttaa. Tasearvojen muutokset, korotukset tai alennukset, otetaan huomioon avaavan taseen omassa pääomassa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että entisten ja uusien laatimisperiaatteiden eroista aiheutuvat arvonmuutokset, jotka ovat kertyneet ennen standardien käyttöönottoa, eivät pääsääntöisesti tule missään vaiheessa kirjattavaksi tulosvaikutteisesti tuottoina tai kuluina yritysten tuloslaskelmiin.⁵

Kun vakuutusyrittäjä siirtyy noudattamaan IFRS-standardeja, yritys kirjaa tasoitusmäärän osaksi omaa pääomaa. Siirtymävaiheessa yritys kirjaa kuitenkin tasoitusmäärään sisältyvän laskennallisen verovelan (per tasoitusmäärä, an laskennallinen verovelka), jonka seurauksena tasoitusmäärä sisältyy omaan pääomaan laskennallisella verovelalla vähennettynä. Kirjausta ei siirtymävaiheessa tehdä tulosvaikutteisesti.

6. Solvenssi II ja kansallinen sääntely

EU:n uudessa Solvenssi II -vakavaraisuusjärjestelmässä yhtiökohtaiset riskit pyritään ottamaan nykyistä huomattavasti paremmin huomioon vakavaraisuusvaatimuksissa. Tällä direktiivillä pyritään mahdollisimman korkeaan harmonisoinnin tasoon. Euroopan unionissa on tällöin yhdenmukaiset säännöt siitä miten varat ja velat arvostetaan vakavaraisuuslaskelmassa ja miten vakavaraisuusvaatimukset määräytyvät. Tällöin Suomen kansallinen solvenssitesti nyky muodossaan muodostuisi osin päällekkäiseksi vaatimukseksi, joka lienee tarpeeton ja vaikeasti perusteltavissa maksimiharmonisointitavoitteen kannalta. Solvenssi II pyritään luomaan mahdollisimman yhdenmukaiseksi IFRS -säännösten kanssa, jotta vakuutusyritysten ei tarvitsisi tehdä laajoja oikaisuja tilinpäätöslukuihin laskiessaan ja raportoidessaan vakavaraisuuttaan.

Solvenssi II -järjestelmässä varojen ja velkojen arvostusperiaatteet ovat samankaltaiset kuin IFRS-standardeissa. Varat on arvostettava niiden käypään arvoon, joka periaatteessa vastaa arvoa jossa varat vaihtaisivat omistajaa kahden riippumattoman transaktioon halukkaan osapuolen välisessä kaupassa. Velat arvostetaan vastaavasti siihen määrään, jolla ne voidaan siirtää toiselle osapuolelle tai maksaa pois riippumattomien osapuolten välisten neuvottelujen tuloksena.

⁵ Kyse on lähtökohdiltaan vastaavasta menettelystä kuin tilinpäätösperiaatteiden muutoksissa (IAS 8), josta on kyse jos siirrytään noudattamaan käyvän arvon arvostusta tiettyjen varojen ja velkojen osalta noudattaen suomalaista sääntelyä. Laatimisperiaatteiden muutoksista aiheutuvat tulosvaikutukset kirjataan suoraan omaan pääomaan. Siirtymisestä johtuvaa kertavaikutusta ei siten esitetä tuloslaskelmassa tuottona tai kuluna.

Vakuutustekninen vastuuelka on määriteltävä riittäväksi, sen määrittelytapojen on oltava luotettavia ja vastuuelkojen vertaileminen eri vakuutusyritysten välillä tulee olla mahdollista. Tämä tarkoittaa, että vastuuelan laskennan periaatteita on selostettava nykyistä avoimemmin, erityisesti niiltä osin kun kyse on rahoitusmarkkinainformaation käyttämisestä laskelmissa.

Kun vastuuelalle ei ole saatavissa markkinahintaa, vastuuelan määrä muodostuu vastuiden odotusarvon ja riskimarginaalin summasta. Odotusarvo muodostuu vastuiden tulevien kassavirtojen markkinakoroilla diskontatusta nykyarvosta. Riskimarginaalin tarkoituksena on mahdollistaa se, että vastuut voidaan siirtää toiselle osapuolelle vastuuelan määrästä.

Solvenssi II -projektin myötä yhtiöille tulee kaksi vakavaraisuusvaatimusta, vakavaraisuuspääomavaatimus (solvency capital requirement, SCR) ja vähimmäispääomavaatimus (minimum capital requirement MCR). Näistä SCR heijastaa sitä, kuinka paljon pääomaa vakuutuslaitoksella on oltava, jotta se kestäisi merkittäviä ja ennakoimattomia tappioita ja kykenee olemaan vakuutuksenottajien ja edunsaajien kannalta riittävän luotettava. MCR osoittaa tason, jonka alapuolella ryhdytään erittäin tiukkoihin valvontatoimiin. SCR:n ja MCR:n katteena olevia varoja koskevat samankaltaiset vaatimukset kuin luottolaitoksia koskevassa Basel II -vakavaraisuuskehikossa. Vakavaraisuusvaatimukset määräytyvät nykyistä enemmän vakuutusyrityksen oman riskiprofiilin kautta. Standardimenettelyn sijaan yhtiöt voivat kehittää omia sisäisiä malleja vakavaraisuusvaatimusten laskentaan.

Nykyisen sääntelyn mukaan vastuuelka on arvioitava siten, että vakuutusyhtiön voidaan katsoa kohtuudella arvioiden selviytyvän yhtiön vakuutussopimuksista aiheutuvista velvoitteista. Lisäksi vahinkovakuutuksessa muiden kuin eläkeuotoisten vastuiden diskonttaus on sallittua vain erikoistapauksissa. Koska vakuutusyhtiöiltä edellytetään turvaavia laskuperusteita, on yhtiöillä omat käytänteensä siinä, missä määrin korvausvastuuseen sisällytetään varmuusmarginaaleja. Koska tasoitusmäärä purkautuu myös silloin, kun korvausvastuu on arvioitu liian pieneksi, voidaan myös ajatella tasoitusmäärän muodostavan eräänlaisen varmuusmarginaalin korvausvastuulle.

7. Tasoitusmäärän kohtelu verotuksessa

Elinkeinotulon verottamisesta annetussa laissa (360/1968, jäljempänä elinkeinoverolaki) vakuutus- ja eläkelaitosten siirtojen vähennyskelpoisuudesta säädetään 8 §:n 1 momentin 10 kohdassa. Sen mukaan vähennyskelpoista on vakuutusyhtiöiden, vakuutusyhdistysten, vakuutuskassojen ja muiden niihin rinnastettavien vakuutuslaitosten lakisääteiset siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen sekä eläkesäätiöiden ja muiden niihin rinnastettavien eläkelaitosten eläkesitoumuksista ja muista sellaisista sitoumuksista johtuvan vastuun peittämiseen tarvittavat vakuutusteknisten perusteiden mukaan lasketut määrät. Lain 48 §:n mukaan siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen sekä eläkevastuun peittämiseen ovat sen verovuoden kuluja, jona siirto on lain mukaan tehty tai jona eläkevastuuta on katettu.

Vakuutusyhtiölain 10 luvun 2 §:n mukaan vakuutusyhtiön vakuutussopimuksista aiheutuva vastuu kirjataan vastuuelaksi. Sen muodostavat vakuutusmaksuvastuu ja korvausvastuu. Vakuutusmaksuvastuu vastaa voimassa olevissa vakuutussopimuksissa tarkoitetuista tulevista vakuutustapahtumista johtuvien suoritus- ja näistä vakuutuksista aiheutuvien muiden menojen pääoma-arvoa vähennettyinä tulevien vakuutusmaksujen pääoma-arvolla ja lisättyinä

kesken sovitun vakuutusajan rauenneista vakuutuksista ehkä aiheutuvan vastuun pääoma-arvolla. Vakuutusmaksuvastuuseen kirjataan tilikauden jälkeisen ajan vakuutusturvaa vastaava määrä, joka tuloutuu niillä tilikausilla, jolloin vakuutusturva luovutetaan. Luonteeltaan vakuutusmaksuvastuu on siten tuloennakkoa. Korvausvastuu vastaa sattuneiden vakuutustapahtumien johdosta suoritettavia, maksamatta olevia korvaus- ja muita määriä, yhteistakuuerää sekä runsasvahinkoisten vuosien varalta vastuupillisesti laskettavaa tasoitusmäärää. Tunnettujen vahinkojen lisäksi korvausvastuuseen kirjataan myös varaus sellaisista vakuutustapahtumista, jotka ovat sattuneet tilikauden aikana, mutta joista ei vielä ole ilmoitettu vakuutusyritykselle. Tämä tapahtuu kokemusperäisen arvion perusteella ja apuna käytetään usein tilastollisia menetelmiä. Korvausvastuuseen omana eränään muodostetaan tällöin niin kutsuttu tuntemattomien vahinkojen varaus (englanniksi *incurred but not reported, IBNR*). Varaus voidaan tehdä myös vahingoista, jotka on ilmoitettu, mutta joiden lopullinen määrä täsmentyy myöhemmin. Kyse on tällöin varauksen täydennyksestä (engl. *incurred but not enough reported, IBNER*)

Jo sattuneiden vahinkojen osalta korvausvastuu on siten luonteeltaan menoajamäärä korvauksista, joiden maksaminen siirtyy seuraaville tilikausille.

Korvausvastuuseen sisältyvän tasoitusmäärän tarkoituksena on pienentää vakuutusteknisen tuloksen satunnaisvaihtelun vaikutusta eri vuosien välillä, eikä siihen liity varsinaista tunnettua suoritusvelvollisuutta. Vakuutusmaksuvastuu puolestaan kuvaa erää, jonka vakuutuslaitos joutuu todennäköisesti tulevaisuudessa suorittamaan. Lopullinen suoritusvelvollisuus syntyy kuitenkin vasta vahinkotapahtuman sattuessa, jolloin vahinkotapahtuman pääoma-arvoa vastaava määrä varataan korvausvastuuseen, niiltä osin kun korvausta ei suoriteta tilikauden aikana.

Elinkeinotulon verotuksessa ei yleensä oteta huomioon sopimusta, joka asettaa kummallekin osapuolelle suoritusvelvollisuuden, mutta jota kumpikaan osapuoli ei ole vielä ryhtynyt täyttämään. Tästä periaatteesta on poikettu vakuutusmaksuvastuun ja joidenkin korvausvastuun erien osalta. Nämä koostuvat eristä, joita ei ole suoritettu ja joihin ei liity lopullista suoritusvelvollisuutta. Vakuutusmaksuvelka liittyy olennaisena osana vakuutusjärjestelmään. Kun vakuutuslaitosta verotetaan tuloverotuksessa pääsääntöisesti samojen periaatteiden mukaan kuin muitakin yrityksiä, vakuutusmaksuvastuun vähennyskelpoisuus verotuksessa on tarpeen hyväksyä. Näin otetaan huomioon vakuutusyhtiöille tyypillinen kertyvien tulojen ja syntyvien menojen eriaikaisuus, ja vältytään niiltä verotettavan tuloksen vuotuisilta vaihteluilta, joita väistämättä syntyisi, jos vakuutuskorvaukset otettaisiin huomioon vasta niiden lopullisen suorittamisvelvollisuuden synnyttyä.

Elinkeinoverolaissa säädetään vähennyskelpoisiksi lakisääteiset siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen. Verotuksessa hyväksyttävän siirron suuruus on käytännössä perustunut vakuutusyhtiölakiin sekä sen nojalla annettuihin asetuksiin ja Vakuutusvalvontaviraston määräyksiin. Jos vakuutussitoumuksista johtuva vastuu on tilikauden aikana lisääntynyt, lisäystä vastaava summa on merkittävä vastuuelaksi ja katsottava vähennyskelpoiseksi menoksi. Jos taas vastuu on tilikauden aikana vähentynyt, erotus on katsottava veronalaiseksi tuloksi.

8. Toimenpidevaihtoehdot lyhyellä ja pitkällä aikavälillä

8.1 Vahinkovakuutusyritysten tasoitusmääräjärjestelmän muutokset lyhyellä aikavälillä

8.1.1 Nykyjärjestelmän perusrakenteen säilyttävä muutosvaihtoehto

Työryhmän näkemyksen mukaan nykyisen järjestelmän perusrakennetta ei ole perusteltua muuttaa ennen Solvenssi II –säännösten tuloa voimaan. Vaikka nykyisen järjestelmän perusrakenne säilytetään, tulisi kuitenkin harkita yritysten vapausasteiden lisäämistä järjestelmän sisällä.

Vakuutusyhtiöiden kohdalla lajiryhmäkohtaisen siirtokaavan perusrakenne olisi mahdollista muuttaa sellaiseen muotoon, että se mahdollistaisi tasoitusmäärien suhteuttamisen enemmän yritysten valintojen mukaiseksi. Tämä edellyttäisi mahdollisuutta purkaa tasoitusmääriä. Siirtokaavan (yksinkertaistettu) muoto voisi olla esimerkiksi seuraava:

$$U(t) = U(t-1) + \gamma \cdot U(t-1) + (\min(\bar{f}, 1.1) - f) \cdot B + a \cdot B,$$

missä γ :n oletusarvo on 0.015. Oletusarvo perustuu havaintoon siitä, että sekä toteutunut inflaatio että inflaatio-odotus on alhaisempi kuin aikana, jolloin parametri vahvistettiin. Parametri γ olisi vakuutusyritykselle vakuutuslajikohtainen. Hakemuksesta γ voitaisiin vahvistaa alemmaksi kuin 0.015. Parametrilla γ olisi myös ehdoton alaraja, esimerkiksi -0.1 . Yhtiön olisi perusteltava hakemuksensa. Perustelut koskisivat yhtiön vakavaraisuustilan ja vakuutusliikkeen ennakoitua kehittymistä tulevina vuosina, erityisesti vakuutusmaksutulon ja korvausmenon ennakoitua kehittymistä eri vakuutuslajeissa. Lisäksi hakemukseen olisi liitettävä selvitys tasoitusmäärän muutoksen vaikutuksesta vakuutusmaksuihin. Lakisääteisten vakuutuslajien osalta parametria ei voisi vahvistaa negatiiviseksi, vaan näiden lajien osalta purkamisen tulisi tapahtua vakuutusliikkeen kehityksen kautta pidemmällä aikavälillä.

Kuitenkin tasoitusmäärän purkaminen alle 0.015:n olevan γ :n avulla olisi mahdollista vain tasoitusmäärän tavoitevyöhykkeen alarajaan saakka ja γ :n arvo olisi 0.015, kun tavoitevyöhykkeen alaraja alittuu. Esitetyn vaihtoehdon seurauksena vakuutusyrityksen johto voisi päätöksillään nykyistä enemmän vaikuttaa tasoitusmäärän karttumiseen. Vahvistamalla γ negatiiviseksi tasoitusmäärä purkautuisi, jollei vuoden vahinkosuhte olisi keskimääräistä vahinkosuhdetta huomattavasti parempi. Absoluuttisesti purkautuminen olisi suurempaa mitä enemmän tasoitusmäärää on, vaikka purkautuminen suhteellisesti on sama tavoitevyöhykkeen alarajan ylittävillä vakavaraisuustasoilla. Tämä on loogista ottaen huomioon se, että vakuutusteknisten riskien kantokyky on tällöin hyvällä tasolla. Nykyinen siirtokaava pakottaa vakavaraisen vakuutusyrityksen absoluuttisesti suurempaan tasoitusmäärän kartuttamiseen kuin vähemmän vakavaraisen yrityksen, silloin kun vakavaraisuus perustuu tasoitusmäärään, vaikka vakavaraisemmalla yhtiöllä kartutustarvetta ei olisi.

Siirtokaavan toiseen osaan, eli riskiliikkeen kehityksestä johtuvaan osaan, ei tehtäisi muutoksia. Tämän termin kautta tasoitusmäärä karttuisi edelleen niinä vuosina joina vahinkosuhte on keskimääräistä parempi ja purkautuisi vuosina, jolloin vahinkosuhte on keskimääräistä huonompi. Tasoitusmääräjärjestelmän perusluonne säilyisi näin ollen ennallaan eikä järjestelmästä muodostuisi vapaaehtoista.

Myöskään tasoitusmäärän siirtokaavan kolmanteen osaan, eli ylimääräiseen kartutukseen ei puututtaisi. Näin ollen vakuutusyrittäjillä olisi edelleen samat mahdollisuudet lisäkartuttaa tasoitusmäärää kuin nykyisin.

Ehdotetulla siirtokaavan muutoksella saavutettaisiin siis tilanne, jossa mahdollisuudet tasoitusmäärän kartuttamiseksi eivät huonontuisi muilta osin kuin siirtokaavan ensimmäisen osan parametrin enimmäismäärän laskun johdosta. Toisaalta vapausasteiden lisääminen mahdollistaa tasoitusmäärän osittaisen purkamisen sellaisilta yhtiöiltä, jotka näkevät tasoitusmäärän tason tarpeettoman korkeaksi. Tasoitusmäärän purkautuminen tapahtuisi kuten nykyisin yrityksen tuloksen kautta. Yhtiöillä olisi näin ollen nykyistä paremmat edellytykset vaikuttaa siihen millä vakavaraisuuspääomatasolla he toimintaansa harjoittavat ja vaikuttaa siihen, että riskinkantokyky kokonaisuudessaan on tasapainoinen.

Siirtokaavan muutokseen liittyviä näkökohtia

Perimmiltään tasoitusmääräjärjestelmä on nähtävä varaukseksi tulevaa epäsuotuisaa vahinkokehitystä varten. Lisäksi tasoitusmääräjärjestelmä muodostaa siihen liittyvän solvenssitestin kautta vahinkovakuutusyrittäjille kansallisen lisävakavaraisuusvaatimuksen EU-säännöksiin nähden. Solvenssitestin on vaikeasti perusteltavissa siirryttäessä Solvenssi II:n mukaiseen vakavaraisuussäätelyyn, jos on ilmeistä, että se johtaa olennaisesti korkeampaan vakavaraisuusvaatimukseen Suomessa kuin muissa valtioissa.

Suomalainen tasoitusmääräjärjestelmä saattaa johtaa tilanteeseen jossa vakuutusyhtiön tai vakuutusyhdistyksen riskinkantokyky on kokonaisuudessaan epätasapainoinen. Tämä johtuu siitä, että tasoitusmäärän karttuminen ja purkautuminen johtuu vakuutusteknisestä tuloksesta. Korkea tasoitusmäärä takaa hyvän vakuutusteknisen riskinkantokyvyn, kun samalla sijoitusriskien kantokyky vakuutusyrittäjässä saattaa olla huono. Konkurssi tai selvitystila on näin ollen mahdollinen vaikka vakuutusteknisten riskien kantokyky olisi hyvä. Yritys, jonka vakavaraisuus olisi tasapainoisempi, vaikkakin pienempi voisi jatkaa toimintaansa.

Nykyinen siirtokaava toimii siten, että siirrot tasoitusmäärään muodostuvat absoluuttisesti suuremmiksi mitä suurempi edellisen vuoden tasoitusmäärä on, vaikka vahinkosuhte pysyisi samalla tasolla kuin edellisinä vuosina. Tämä voi aiheuttaa vakuutusyrittäjälle ongelman etenkin sellaisina vuosina kun sijoitustoiminnan tulos on heikko. Kokonaistuloksen jäädessä negatiiviseksi vakuutustekninen riskinkantokyky sinällään paranee mutta toimintapääoma pienenee. Tilanteessa jossa vakuutusyhteisöt täyttävät kaikki vakavaraisuusvaatimukset myös ilman tasoitusmäärän kartuttamista, tasoitusmäärän lisäkartuttaminen voidaan nähdä tarpeettomaksi. Erityisesti tilanteissa joissa vakuutusliike supistuu nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä on osoittautunut joustamattomaksi, koska tasoitusmäärän purkaminen on käytännössä vaikeaa. Nykyisin voimassa olevassa tasoitusmääräjärjestelmässä vakuutusyrittäjällä ei ole haettavissa sellaisia perusteita joilla tasoitusmäärää voidaan tehokkaasti purkaa.

Tasoitusmäärä on karttunut useana vuonna inflaatiotason yli korkotermin kautta. Tasaustermin kautta tasoitusmäärä tyypillisesti karttuu sellaisissa tilanteissa joissa vahinkosuhte laskee useana peräkkäisenä vuotena. Koska tasoitusmäärän karttuminen ja purkautuminen riippuu keskimääräisestä vahinkosuhteesta, tasoitusmäärä saattaa karttua myös tilanteissa, joissa vahinkosuhte on hyvä ja vahinkosuhteen vuosittainen vaihtelu vähäistä, ja varsinaista tarvetta sen kartuttamiselle riskinkantokyvyn kannalta ei olisi.

Tasoitusmäärän tarve on erilainen eri tyyppisissä ja eri kokoisissa yrityksissä. Osakeyhtiöillä on pääsääntöisesti helpompaa saada ulkopuolista rahoitusta liiketoiminnan laajentamiseen kuin keskinäisillä yhtiöillä tai yhdistyksillä. Osakeyhtiöillä on myös käytettävissään enemmän erilaisia rahoitusmuotoja kuin keskinäisillä yhtiöillä ja yhdistyksillä. Suuressa vakuutuskannassa satunnaisheilahtelut ovat yleensä suhteellisesti pienemmät kuin pienessä vakuutuskannassa. Tällöin myös tasoitusmäärän tarve on suhteellisesti pienempi suuressa vakuutuskannassa.

Osakeyhtiöissä suuri tasoitusmäärä johtaa joidenkin näkemysten mukaan tilanteeseen, jossa vakavaraisuuden rahoituskustannukset nousevat korkeiksi pääoman tuottovaatimuksen kautta mitattuna ja pienentää näin ollen omalle pääomalle saatavaa tuottoa, koska tasoitusmäärä katsotaan voitonjakokelvottomaksi eräksi. Näin ollen osakeyhtiömuotoisten vahinkovakuutusyhtiöiden näkökulmasta tarkasteltuna nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä johtaa tilanteeseen, jossa eräät vakavaraiset vahinkovakuutusosakeyhtiöt katsovat olevansa kilpailullisesti epäedullisemmassa asemassa kuin vähemmän vakavaraiset vahinkovakuutusosakeyhtiöt. Osakeyhtiömuotoisessa vakuutustoiminnassa liiketoiminnan perimmäinen tarkoitus on voiton tuottaminen osakkaille, joten tasoitusmäärän purkaminen hinnanalennusten kautta ei välttämättä ole yhtiön ensimmäiseksi harkitsema toimenpide. Sinällään suuri tasoitusmäärä kuitenkin periaatteessa antaa mahdollisuuden alentaa vakuutusmaksuja, josta ilmeisesti seuraisi kilpailuetua. Osakeyhtiön toiminnan tarkoitus on kuitenkin enemmänkin voiton maksimointi kuin vakuutuskannan kasvattaminen riskinkantokykyyn nähden mahdollisimman suureksi.

Keskinäisissä vakuutusyhtiöissä oman pääoman tuottovaatimus ei ole liikkeenjohdollisesti yhtä tärkeä päätöksentekokriteeri kuin vakuutusosakeyhtiöissä, vaikka myös keskinäiset vahinkovakuutusyhtiöt toiminnassaan yleensä pyrkivät korkeaan kokonaispääoman tuottoon. Keskinäisen yhtiön tarkoitus ei ole yhtä selkeästi voiton tuottaminen, vaan vakuutuksenottajaomistajien perimmäiseksi intressiksi voidaan periaatteessa katsoa edullisen vakuutusturvan saatavuus. Vakuutuksenottajien ollessa pääsääntöisesti samalla omistajia tasoitusmäärän purku mahdollista veroa lukuun ottamatta allokoituu joka tapauksessa vakuutuksenottajien hyväksi. Vakuutettujen etujen turvaaminen käsittää toisaalta tavoitteen ylläpitää riittävän korkeaa riskinkantokykyä (vakavaraisuuspääomaa). Voidaan olettaa, että keskinäisten yhtiöiden kannalta nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä ei sinällään olisi ongelmallinen tai johtaisi niiden kannalta epäedullisiin kilpailuvääristymiin. Yleensä keskinäiset yhtiöt ovat pyrkineet kartuttamaan tasoitusmääriään.

Captive -tyyppisissä vakuutusyhtiöissä tasoitusmäärät ovat suhteellisesti korkealla tasolla. Tämä perustuu osaksi siihen, että pienessä vakuutuskannassa satunnaisvaihtelusta aiheutuvat heilahtelut ovat suuremmat kuin suuressa vakuutuskannassa, jolloin suhteellinen riskintasauksen tarve on suurempi pienessä yhtiössä kuin suuressa yhtiössä, jossa yksittäisten riskien suhteellinen paino kokonaisriskistä on pienempi (riskit ovat enemmän hajautettuja). Tasoitusmäärän tarve on myös eräistä muista syistä eri tyyppinen eri tyyppisissä vakuutusyrityksissä. Tarve riippuu muun muassa siitä, mikä vakuutusyrityksen riskinkantokyky kokonaisuudessaan on ja miten liiketoiminta kehittyy. Näistä syistä on perusteltua lisätä yrityksen johdon vapausasteita päättää siitä, kuinka suurelta osin riskinkantokyky halutaan perustaa tasoitusmäärään ja yleensäkin lisätä johdon harkintaa päättää vakavaraisuuspääomaan tasosta EU:n vähimmäisvaatimusten (ja solvenssitestin) ylittäviltä osin.

Nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä saattaa johtaa tilanteisiin, jossa tasoitusmäärä kasvaa vakuutusyrityksen valinnoista riippumattomista syistä suureksi. Toisaalta tasoitusmääräjärjestelmä nyky muodossaan mahdollistaa riskinkantokyvyn kartuttamisen verotuksellisesti edullisella tavalla, jonka vuoksi siitä luopuminen johtanee korvauksenmaksukyvyyn laskuun. Tasoitusmäärien tuloutumisen seurauksena eräissä yhtiöissä riskinkantokyky kokonaisuudessaan tosin muodostuisi nykyistä tasapainoisemmaksi. Yleisesti ottaen tasoitusmääräjärjestelmän ylläpitoa puoltavat näkökohdat ovat edelleen voimakkaammat, kuin näkökohdat, jotka liittyvät siitä luopumiseen ennen Solvenssi II - vakavaraisuuskehikon käyttöönottoa.

Vaikka on löydettävissä indikaatioita sille, että tasoitusmäärän rajat ovat eräissä tapauksissa tarpeettoman korkealla tasolla, on epätodennäköistä että esimerkiksi skaalaamalla rajoja alaspäin saavutettaisiin tilanne, jolla ongelma voitaisiin korjata. Karkeasti arvioiden yleinen rajojen laskeminen tietyllä prosentiosuudella (esim. 20 prosentilla) vaikuttaisi vain muutama yhtiöön. Lisäksi on huomioitava, että merkittävien tasoitusmääräjärjestelmän muutosten tulisi perustua riskiteoreettiseen tutkimukseen, eikä enemmän tai vähemmän arviovaraiseen yleiseen rajojen laskemiseen. Yksittäisten vakuutusyritysten vakuutusmatemaatikoilla ja toimivalla johdolla on viranomaisia paremmat edellytykset arvioida tarvittavan vakavaraisuuspääoman määrä ja muoto, eli sen jakautumista tasoitusmäärän ja toimintapääoman välillä.

Koska suomalaisten vakuutusyritysten tiedossa on Solvenssi II-vakavaraisuuskehikon tuomat periaatteelliset muutokset, vapausasteiden lisäämisellä vakuutusyrityksillä on mahdollisuus varautua uuteen vakavaraisuuden sääntelykehikkoon.

Ehdotetulla toimenpiteellä sekä ministeriöllä että uudella Finanssivalvonnalla olisi paremmat edellytykset arvioida tasoitusmääräjärjestelmän tarpeellisuutta siirryttäessä Solvenssi II:n mukaiseen vakavaraisuussääntelyyn, koska yritykset olisivat väliaikana arvioineet omalta osaltaan tasoitusmäärän tarvetta, joka heijastuisi siihen mitä arvoja kartutusparametreille olisi haettu, ja miten eri vakuutuslajeissa tasoitusmäärää on pyritty kartuttamaan. Valvova viranomainen voisi edellyttää valvottaviltaan selvitystä siitä, mitä vaikutuksia Solvenssi II:n mukaisella vakavaraisuussääntelyllä on yhtiön toimintaan, kun sääntelyn yksityiskohdat ovat paremmin tiedossa. Selvityksiä olisi ilmeisesti mahdollista hyödyntää myös kun kyse on siitä missä muodossa tasoitusmääräjärjestelmää halutaan ylläpitää Solvenssi II:n mukaisessa sääntelyssä.

Esillä oleva muutos ei muuttaisi nykyjärjestelmän perusrakennetta, mutta on siinä mielessä ongelmallinen, että tasoitusmäärän käyttöä koskevia periaatteita väljennetään nykytilanteeseen nähden olennaisesti. Tämän seurauksena kerrytettyä tasoitusmäärää voitaisiin purkaa tuloksen kautta vapaasti käytettäväksi muuhun tarkoitukseen kuin riskiliikkeen tasaamiseen. Tasoitusmääräjärjestelmästä muodostuisi luonteeltaan ainakin osin yleinen tuloksenjärjestelyerä, jolla asiallisesti voidaan tasata, sen alkuperäisestä tarkoituksesta poiketen, myös muita kuin vakuutusteknisiä riskejä pidemmällä aikavälillä.

Tasoitusmääräjärjestelmää luotaessa ja sitä myöhemmin muutettaessa, tiedossa on ollut, että vakuutusyhtiö saattaa ajautua selvitystilaan, vaikka vakuutusteknisten riskien kantokyky on hyvä. Tästä huolimatta järjestelmän peruseräitä ei ole muutettu. Järjestelmää on ylläpidetty vain vakuutusteknisten riskien tasaamista varten.

Kun toimintaa oletetaan jatkettavan (going-concern) kyse on osittain myös siitä, miltä osin voidaan katsoa, että muutoksella on vaikutuksia vakuutuksenottajien ja korvauksensaajien etuihin. Jos korvauksenmaksukyky säilyy edelleen hyvällä tasolla, vaikutusta ei käytännössä ole. Jos tasoitusmäärän purkautuminen johtaa olennaisesti korvauksenmaksukyvyyn heikentymiseen, välillisesti voidaan katsoa, että sillä on vaikutusta vakuutuksenottajien ja korvauksensaajien asemaan. Periaatteellisesti tarkasteltuna ongelmallisena voidaan pitää, jos määritelmällisesti vakuutuksenottajien ja korvauksensaajien etuja varmentavia varoja tuloutetaan muuhun tarkoitukseen käytettäväksi ennen kuin korvaukset on maksettu. Vakuutuksenottajien edun mukaista voi tosin olla riskienkantokyvyn tasapainottuminen. Vaikka yrityksen verorasitus lisääntyisi tasoitusmäärän tuloutumisesta johtuvista syistä, tasapainoisempi yleinen riskienkantokyky voi mahdollistaa riskillisemmän ja tätä kautta periaatteessa tuottavamman sijoitustoiminnan harjoittamisen, joka saattaa hyödyntää myös vakuutuksenottajia.

8.1.2 FK:n ehdotus tasoitusmäärän siirtokaavan muutokseksi

Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton (nykyisin Finanssialan Keskusliitto, jäljempänä FK) asettaman solvenssitoimikunnan tasoitusvastuutyöryhmä on esittänyt sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle 5.12.2006 päivätyn ehdotuksen tasoitusmäärän siirtokaavan muutokseksi.

Jos vakavaraisuuspääoma muodostuu pääosin tasoitusmäärästä, vakuutusyrityksen vakuutusriskin kantokyky on hyvä, mutta sijoitustoiminnan riskin kantokyky saattaa olla huono. Inflaation alentumisen myötä tasoitusmäärän reaalista kasvua ei ole ollut mahdollista rajoittaa valitsemalla kartutusparametrien a ja q arvoiksi nolla, koska voimassa olevan siirtokaavan korkotermin $(1,04)$ on ylittänyt toteutuneen inflaation useana peräkkäisenä vuotena. Muuttuneet olosuhteet ovat näin ollen johtaneet siihen, että tasoitusmääräjärjestelmä aiheuttaa käytännössä nykyisin reaalisesti korkeamman kartutusvaateen kuin aikaisemmin. Nykyisillä pääomamarkkinoilla riittävän riskipääoman saanti terveellä pohjalla olevalle vakuutusliiketoiminnalle ei FK:n näkemyksen mukaan ole ongelma. Vapautuvien pääomamarkkinoiden myötä myös paineet vakavaraisuuspääoman tehokkaaseen käyttöön ovat lisääntyneet. Jos kansallisen sääntelyn seurauksena suomalaiset vahinkovakuutusyhtiöt joutuvat kartuttamaan vakavaraisuuspääomaansa tarpeettoman suureksi, tällä on kilpailua olennaisesti haittaavia seurauksia. Vaikutukset koskevat niin vakuutusmaksuja kuin ulkopuolisen rahoituksen saatavuutta. Pääosin näihin havaintoihin perustuen FK:n tasoitusmäärätyöryhmä esittää tasoitusmäärän siirtokaavaan enemmän yhtiökohtaista harkintaa.

FK:n tasoitusmäärätyöryhmä esittää muistiossaan, että tasoitusmäärän siirtokaava perustuisi kaavaan

$$U(t) = \min \{ U(t-1) + (\bar{f} + a) \cdot B(t) - X(t), (1 + \lambda) \cdot U(t-1) \}$$

Kaavan ensimmäinen osa $U(t-1) + (\bar{f} + a) \cdot B(t) - X(t)$ purkaa tasoitusmäärää ja sen jälkimmäinen osa $(1 + \lambda) \cdot U(t-1)$ rajoittaa tasoitusmäärän karttumista. Karttumisen rajoitusparametrille λ tulisi ehdotuksen mukaan voida hakea arvo $(0 \leq \lambda \leq +\infty)$. Vahvistamalla λ :n arvo nolllaksi, tasoitusmäärä ei voi karttua ollenkaan, joka käytännössä antaa vakuutusyhtiölle mahdollisuuden purkaa koko tasoitusmäärä pitkällä aikavälillä. Kyse on työryhmän käsityksen mukaan silloin lähinnä tasoitusmäärän purkamisen jaksottamisesta, joka tapahtuu vuosina jolloin vahinkosuhte on keskimääräistä korkeampi.

Vastaavasti valitsemalla λ isoksi yhtiö voi edelleen kartuttaa tasoitusmääräänsä nykyiseen tapaan. Kyse on siis käytännössä siitä, että ehdotettu muutos antaisi vakuutusyhtiöille entistä laajempia mahdollisuuksia käyttää tasoitusmääräjärjestelmää pidemmän aikavälin tuloksenjärjestelyyn. Yhtiö voisi ehdotuksen mukaan muuttaa tasoitusmäärän siirtokaavan parametreja kolmen vuoden välein, joka vastaa nykykäytäntöä.

Asiallisesti kyse on myös siitä, että tasoitusmääräjärjestelmästä tulisi vapaaehtoinen. Jos yritys ei halua lisätä riskinkantokykyään tasoitusmäärää kartuttamalla, se voi luopua siitä pitkällä aikavälillä. Siirtokaavaehdotuksesta seuraisi myös se, että aloittava yhtiö voisi hakea λ parametrille arvoksi nolla, joka merkitsisi sitä, että tasoitusmäärää ei tarvitsisi kartuttaa lainkaan.

8.1.3 Vaihtoehtojen arviointia

Vahinkovakuutusdirektiivit edellyttävät tasoitusmääräjärjestelmän olemassaoloa luottovakuutuksen osalta. Tämän vuoksi tasoitusmääräjärjestelmää ei voi tehdä kokonaan vapaaehtoiseksi. Valmisteilla olevassa Solvenssi II -direktiivissä, tasoitusmääräjärjestelmää ei edellytetä enää minkään vakuutuslajin osalta. Tasoitusmääräjärjestelmästä kokonaan luopuminen ei siksi ole mahdollista ennen Solvenssi II -sääntelyn voimaantuloa.

Jos tasoitusmääräjärjestelmästä tehdään vahinkovakuutusyrityksille vapaaehtoinen, henkivakuutusyhtiöiden tapaan, tulee uudelleen tarkasteltavaksi, onko kyse vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivin 20 artiklan mukaisesta rahastosta vai vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivin 30 artiklan mukaisesta tasoitusvastuusta. Vastaavasti tasoitusmääräjärjestelmä tulee uudelleen tarkastelun kohteeksi, jos sillä asiallisesti voidaan tasata muuta kuin vahinkosuhteissa tapahtuvia heilahteluita tai kattaa muita kuin erikseen määriteltyjä erityisiä vakuustustoiminnan erityisluonteeseen kuuluvia riskejä. Kirjanpitolainsäädännössä ja verolainsäädännössä on yleisesti ottaen vähennetty mahdollisuuksia tehdä vapaaehtoisia varauksia ja tämän vuoksi on epätodennäköistä, että vakuustustoimialalle kohdentuvia yleisiä verovähennyskelpoisia varausmahdollisuuksia voitaisiin lisätä. IFRS-standardit eivät lähtökohtaisesti salli vapaaehtoisia varauksia.

Tasoitusmääräjärjestelmän muutoksia on FK:n taholta perusteltu sillä, että ulkopuolisen rahoituksen saatavuus ei ole terveellä pohjalla olevalle vakuutusliiketoiminnalle ongelma. Lisäksi katsotaan, että nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä johtaa tarpeettoman korkeaan vakavaraisuuspääoman tasoon, joka välillisesti merkitsee pääoman tehotonta käyttöä. Tämä perustuisi oman pääoman tuotto vaatimukselle. Tarpeettoman korkean vakavaraisuuspääoman ylläpitäminen vaikuttaa vakuutusmaksujen hintoihin niitä korottavasti suhteessa optimaaliseen pääomitusasteeseen, joka määräytyisi yhtiön valintojen mukaisesti, eikä siksi ole sen enempää vakuutusyhtiöiden kuin vakuutettujenkaan edun mukaista. Nykyisestä tasoitusmääräjärjestelmästä saattaa siksi seurata kilpailuhaittaa erityisesti osakeyhtiömuodossa toimiville vakuutusyhtiöille.

Vaikka nykyisestä suomalaisesta tasoitusmääräjärjestelmästä saattaa aiheutua haittaa osakeyhtiömuotoiselle vahinkovakuutusliiketoiminnalle, järjestelmä soveltuu edelleen varsin hyvin keskinäisyyden periaatteelle perustuvaan vakuutusliiketoimintaan, jossa toiminnan tarkoitus ei ole yhtä korostuneesti voiton tuottaminen, eikä oman pääoman tuotto ole siksi yhtä keskeinen päätöksentekokriteeri kuin osakeyhtiömuotoisessa toiminnassa. Keskinäisten vakuutusyhtiöiden ja vakuutusyhdistysten ulkopuolisen rahoituksen saaminen voidaan myös

yleisesti ottaen katsoa olevan hankalampaa kuin vakuutusosakeyhtiöille. Myös captive-tyyppiseen vakuutusliiketoimintaan nykyinen tasoitusmääräjärjestelmä soveltuu ilmeisesti varsin hyvin, koska nämä yhtiöt ovat valinnoillaan pyrkineet kartuttamaan tasoitusmääränsä korkeiksi. On siten arvioitavissa, että tasoitusmääräjärjestelmä riskiliikettä tasoittavana järjestelmänä, voi johtaa myös alempiin vakuutusmaksuihin.

Tasoitusmääräjärjestelmään tehtävien muutosten osalta vaikutukset koskevat eri tyyppisiä vakuutusyrityksiä eri tavoin. Tasoitusmääräjärjestelmästä kokonaan luopumisen negatiiviset vaikutukset korostuisivat keskinäisten vahinkovakuutusyhtiöiden ja vakuutusyhdistyksien toiminnassa. Keskinäisten vahinkovakuutusyhtiöiden ja vakuutusyhdistysten vakavaraisuuspääoman rahoituskustannukset nousisivat ja vakuutusyhdistysten jälleenvakuutustarve lisääntyisi todennäköisesti nykyisestä. Keskinäisyyden periaatteella toimivien vakuutusyritysten osalta järjestelmästä luopuminen vaikuttaisi todennäköisesti siten, että vakuutusten hintoihin kohdistuisi pidemmällä aikavälillä ylimääräisiä korotuspaineita.

Sinällään molempien esillä olevien siirtokaavamuutosten vaikutukset lyhyellä aikavälillä olisivat samansuuntaiset. Vakuutusyrityksen johdon mahdollisuus vaikuttaa tasoitusmäärään kertymiseen lisääntyisi. Ensin esitetty siirtokaavavaihtoehto ei kuitenkaan edes pidemmällä aikavälillä mahdollistaisi tasoitusmääräjärjestelmästä kokonaan luopumista. Jäljempänä olevassa vaihtoehdossa tasoitusmäärää olisi mahdollista purkaa ainoastaan vuosina, jolloin vahinkosuhde on keskimääräistä huonompi kun ensimmäisessä vaihtoehdossa tasoitusmäärä voisi purkaantua myös silloin kun vahinkosuhde on keskimääräisellä tai hieman sen keskimäärää korkeammalla tasolla aina tavoitevyöhykkeen alarajaan saakka.

Jos nykyiseen tasoitusmääräjärjestelmään ei tehdä lainkaan muutoksia, tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa vahinkovakuutustoiminnan harjoittaminen suomalaisessa vahinkovakuutusosakeyhtiössä ei ole omistajien näkökulmasta tarkasteltuna mielekäästä. Tämän seurauksena on mahdollista, että toiminta katsotaan tarkoituksenmukaiseksi siirtää toiseen EU-valtioon, jossa vakavaraisuusvaatimukset ja tämän myötä myös liiketoiminnan rahoituskustannukset ovat alhaisempia. Työryhmän käsityksen mukaan on siksi tarpeen jatkossa tarkastella missä määrin on tarkoituksenmukaista, että tasoitusmäärä siirtyy muun vakuutuskannan osana vakuutuskannanluovutusten yhteydessä. Tämän kysymyksen osalta kansainvälinen vertailu on tarpeen. Tasoitusmääräjärjestelmään tehtävät muutokset tulevat ensisijaisesti tarkasteltaviksi sen suhteen, miten ne vaikuttavat vakuutuksenottajien ja korvauksensaajien asemaan, vakuutusyhtiön omistajien tavoitteita voidaan tässä tarkastelussa pitää toisarvoisina.

Tasoitusmääräjärjestelmä on luotu ensisijaisesti turvaamaan vakuutettujen ja korvauksensaajien etuja. Käytännössä vakuutusyritysten riskienhallintamenetelmät ovat kehittyneet olennaisesti viime vuosikymmenien aikana, jonka johdosta on arvioitavissa, että taseen turvaavuuksmarginaalit vakuutusriskien osalta olisi mahdollista mitoittaa pienemmiksi vaarantamatta vakuutettujen etuja. Vaikkakin myös sijoitustoiminnan osalta riskienhallintamenetelmät ovat kehittyneet, sijoitustoiminnan riskien puskuroidumiseksi tarvitaan edelleen vakavaraisuuspääomaa, jopa enemmän kuin suhteessa tilanteeseen, jossa markkinat olivat suljetut ja nykyistä säännöstellymmät. Tilanteissa, joissa rahoitusmarkkinoihin vaikuttavat eri tyyppiset kriisit, ulkopuolisen rahoituksen saatavuus voi edelleen ainakin hetkittäin olla niukkaa. Sijoitusriskien puskuroidumiseen vakuutusyrityksillä on käytettävissään lähinnä sijoitusten käypien arvojen ja kirjanpitoarvojen erotus (arvostuserot), kun taseen arvostusperiaatteeksi on valittu hankintameno. Varsinaiseen vastuuelkaan ei ole

vahinkovakuutuksen osalta perusteltua sisällyttää varausluonteisia eriä sijoitusriskien realisoitumisen varalle.

8.2 Vahinkovakuutusyritysten tasoitusmääräjärjestelmän muutokset pitkällä aikavälillä

Siirtyminen Solvenssi II:n mukaiseen vakavaraisuusvaatimusmaailmaan ei sinänsä estä tasoitusmääräjärjestelmän säilyttämistä. Solvenssi II -vakavaraisuusäytälyllä ei ole suoraa vaikutusta tilinpäätösdirektiiveihin. Vakavaraisuuslaskennassa tasoitusmäärä ei sellaisenaan kuitenkaan säily osana korvausvastuuta. Tiedossa ei vielä ole, miten muut tasoitusmääräjärjestelmän omaavat maat aikovat menetellä omien järjestelmiensä suhteen. Verokohtelu on kansallisesti päätettävissä, jollei katsota kyseessä olevan valtion tuki.

Solvenssi II:n mukaisessa vakavaraisuusäytälyssä vakuutusyrityksen liiketoimintaan liittyvät riskit pyritään huomioimaan nykyistä laajemmin. Tällöin on ilmeistä, että nykyinen kansallinen solvenssiteti tulee Solvenssi II:n mukaisessa vakavaraisuusäytälyssä ylikorostamaan vakuutusteknisiä riskejä suhteessa muihin liiketoimintaan liittyviin riskeihin. Kilpailullisista syistä on pidemmällä aikavälillä epätodennäköistä, että suomalaiset vakuutusyhtiöt voisivat toimia olennaisesti korkeammilla vakavaraisuustasoilla kuin vakuutusyhtiöt muissa maissa. Jos hallinnollisilla määräyksillä pakotetaan suomalaiset vakuutusyritykset varaamaan tarpeettoman paljon varoja vakuutusriskien puskurointiin, on mahdollista, että muihin riskeihin varaudutaan riittämättömästi. Nykyisen solvenssitetin säilyttäminen ei liene mahdollista siirryttäessä Solvenssi II:n mukaiseen vakavaraisuusäytälyyn, tulevan Solvenssi II -direktiivin ollessa luonteeltaan maksimiharmoinisointidirektiivi.

On vielä pääosin epäselvää miten suomalaiset vakuutusyhtiöt ja vakuutusyhdistykset suhtautuvat kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaiseen raportointiin. Suurimmat vakuutusyhtiöt ovat valmistautuneet IFRS:n mukaiseen tilinpäätösraportointiin, kun taas pienemmissä yhtiöissä ja vakuutusyhdistyksissä asian kartoittaminen on vasta alullaan. Epätodennäköistä on, että kaikki vakuutusyritykset olisivat halukkaita siirtymään IFRS:n mukaiseen tilinpäätösraportointiin, koska käytännössä IFRS:n mukainen raportointi lisää hallinnollista taakkaa. Kun lopullinen IFRS-vakuutusstandardi valmistuu vasta Solvenssi II -vakavaraisuusäytälyyn tultua voimaan, IFRS:n mukaiseen raportointiin aikaisemmasta siirtymisestä johtuvat hyödyt ovat vielä vaikeasti hahmotettavissa. On myös osin epäselvää miltä osin IFRS:n mukainen tilinpäätösinformaatio on vakuutusyrityksen sidosryhmien tiedontarpeen kannalta olennaisempaa kuin nykyinen direktiivisäytälyyn perustuva tilinpäätösinformaatio.

IFRS-tilinpäätöksissä tasoitusmääräsiirrot eivät oikaise vakuutusteknistä tulosta, eikä tasoitusmäärää käsitellä vastuuvelan osana tilinpäätöksessä. IFRS-tilinpäätöksessä tasoitusmäärä on osa omaa pääomaa, eikä sen muutosta vähennetä tuloslaskelmassa. Verotuksessa menojen sekä jäljellä olevien varausten vähennyskelpoisuus on sidottu niiden vähentämiseen tuloslaskelmassa.

Tasoitusmääräjärjestelmää ei työryhmän näkemyksen mukaan tule ylläpitää ainoastaan verotuksellisista syistä, vaan sen olemassa olo tulee perustua aitoon vakuutustoimintaan keskeisesti liittyvään riskintasaustarpeeseen. Jos on ilmeistä, että suomalaiset vakuutusyritykset näkevät tasoitusmääräjärjestelmästä johtuvat rasitteet suuremmiksi kuin siitä saatavat hyödyt, eikä vakuutettujen edut vaarannu järjestelmästä luopumisen

seurauksena, järjestelmästä on perusteltua luopua Solvenssi II -vakavaraisuussäätelyn voimaansaattamisen yhteydessä. Lähtökohtaisesti tasoitusmääräjärjestelmä, jos se katsotaan tarpeelliseksi jatkossa, tulisi koskea kaikkia vahinkovakuutusyhteisömuotoja.

Kansallisessa vakuutuslainsäädännössä on mahdollistettu rahoitusvälineiden, sijoituskiinteistöjen ja eräiden biologisten hyödykkeiden arvostaminen käypään arvoon, joka vastaa IFRS-standardien edellyttämää tai mahdollistamaa menettelyä. Suomalaiset vakuutusyritykset voivat siksi jo tällä hetkellä arvostaa pääosan sijoituksistaan käypään arvoon. Tätä mahdollisuutta käyvän arvon arvostukseen vakuutusyritykset eivät kuitenkaan ole toistaiseksi hyödyntäneet.

9. Työryhmän johtopäätökset ja suositukset

Tasoitusmääräjärjestelmä luotiin aikana jolloin vakuutusyritysten toimintaympäristö oli olennaisesti erilainen kuin tällä hetkellä. Olennaisia muutoksia ovat rahoitusmarkkinoiden vapautuminen ja sen myötä ulkopuolisen rahoituksen saatavuuden olennainen helpottuminen. Vahinkovakuutusyritysten vakavaraisuus on kehittynyt myönteisesti, ja riskinkantokyky suomalaisissa vahinkovakuutusyrityksissä on yleisesti ottaen hyvällä tasolla. Lisäksi on arvioitavissa, että osakeyhtiömuotoisiin vakuutusyhtiöihin kohdistuu nykyisin aiempaa suurempia odotuksia voitonjaon osalta ja sen johdosta suurempia odotuksia pääoman tehokkaalle käytölle. Myös Suomen verotusjärjestelmä on muuttunut olennaisesti. Aiemmin yhteisöverokanta oli korkea, mutta veropohja kapea. Kaikilla toimialoilla toimivien yritysten varausmahdollisuudet olivat nykyistä laajemmat. Nykyisin veropohja on laaja, mutta vastaavasti yhteisöverokanta olennaisesti alhaisempi. Verovähennyskelpoisia varauksia on muilla toimialoilla vähennetty ratkaisevasti, mutta tasoitusmäärän osalta uudelleen tarkastelua nykyisen verojärjestelmän puitteissa ei ole toistaiseksi tehty.

Työryhmän käsityksen mukaan nykyisin voimassa olevasta tasoitusmääräjärjestelmästä on eräille yrityksille muodostunut tilanne, jossa tasoitusmäärä on karttunut tarpeettoman suureksi. Tämän voidaan katsoa olevan osin seurausta siitä, että tasoitusmääräjärjestelmän ylärajat ovat tarpeettoman korkealla tasolla. Toisaalta kyse on myös siitä, että tasoitusmäärää karttuu tai purkautuu riippumatta vahinkosuhteen absoluuttisesta tasosta tai siitä, kuinka paljon muuta vakavaraisuuspääomaa yrityksellä on käytössä. Muuta vakavaraisuuspääomaa kuin tasoitusmäärää voidaan kuitenkin sopeuttaa vapaammin tarkoituksenmukaiselle tasolle yhtiön johdon valintojen mukaisesti. Työryhmä ei katso mahdolliseksi sen toimeksiannon mukaisen määräajan puitteissa tuoda ehdotusta, jolla tasoitusmääräjärjestelmän rajoja voitaisiin laskea tasolle, jossa mainittua tilannetta ei syntyisi. Työryhmän käsityksen mukaan tämä on tarpeetonta myös siitä syystä, että tasoitusmääräjärjestelmä tulee uudelleen tarkasteltavaksi saatettaessa voimaan Solvenssi II -direktiivin mukainen vakavaraisuussäätely Suomessa. Tasoitusmääräjärjestelmästä luopuminen ei työryhmän käsityksen mukaan ole perusteltua ennen Solvenssi II:n mukaisen vakavaraisuussäätelyn voimaansaattamista Suomen lainsäädäntöön, sen vuoksi, että tasoitusmääräjärjestelmän ylläpitämistä on osin perusteltu nykyisten vakuutusdirektiivien vähimmäisvakavaraisuusvaatimusten alhaisella tasolla.

Kokonaisuudessaan työryhmä katsoo, että tasoitusvastuujärjestelmän ylläpitämisestä koituvat hyödyt ovat suuremmat kuin siitä aiheutuvat haitat. Tasoitusmääräjärjestelmän hyödyt ovat työryhmän käsityksen mukaan suhteellisesti suuremmat vakuutusyhdistyksille ja keskinäisille vakuutusyhdistyksille kuin vakuutusosakeyhtiöille, johtuen ensi sijassa siitä, että voitonjako

ei näissä yhteisöissä ole liiketoiminnan kannalta yhtä keskeisessä asemassa kuin osakeyhtiöissä.

Tasointasmääräjärjestelmän puitteissa kertynyt vakavaraisuuspääoma antaa vahinkovakuutusyrityksille paremman mahdollisuuden kehittää vakuutustuotteita, joiden avulla voidaan vakuuttaa nykyisin yleisen vakuutusturvan ulkopuolelle jääviä riskejä, joille on vakuutustarvetta, kuin tilanteessa jossa vakavaraisuuspääomaan ei sisältyisi tasointasmäärää. Tasointasmääräjärjestelmän avulla uusien vakuutusmuotojen mahdollisesti toiminnan alkuvaiheessa aiheuttamat korkeat korvauskulut suhteessa vakuutusmaksutuottoihin voidaan siten kanavoida tasointasmääräjärjestelmän kautta vesittämättä olennaisesti osakeyhtiöiden osingonmaksukykyä. Uusien vakuutusmuotojen vahinkotilastojen kertyessä, hinnoitteluun liittyvät epävarmuustekijät vähenevät. Siten tasointasmääräjärjestelmän tulevaisuutta arvioitaessa olennaista on tarkastella missä määrin vakuutusyrityksillä on valmiuksia panostaa tutkimus- ja kehitystoimintaan ja tämän perusteella kehittää uusia vakuutusmuotoja riskeille, joita ei tällä hetkellä, vakuutustarjonnan suppeuden takia, vapaaehtoisin vakuutuksin voida kattaa.

Lyhyen aikavälin ratkaisuna, ennen Solvenssi II -sääntelyn voimaansaattamista, työryhmä ehdottaa tasointsmäärän siirtokaavan muuttamista siten, että vahinkovakuutusta harjoittaville yrityksille annettaisiin enemmän vapausasteista hakea sellaiset laskuperusteet tasointsmäärän siirtokaavalle, jolla tasointsmäärää voidaan sopeuttaa tarkoituksenmukaiselle tasolle yrityksissä, jossa tasointsmäärä on yrityksen valinnoista riippumattomista syistä kasvanut tarpeettoman suureksi. Vastaavat muutokset kuin vahinkovakuutusyhtiöitä koskevaan siirtokaavaan tehtäisiin myös vakuutusyhdistyksiä koskevaan siirtokaavaan, kuitenkin siten, että siirtokaava vakuutusyhdistyksille olisi jatkossakin koko vakuutuskantaa koskeva eikä lajikohtainen kuten vakuutusyhtiöiden osalta. Työryhmä esittää yhdistyksille määriteltäväksi tavoitteellinen tasointsmäärän alaraja, joka on 1/3 tasointsmäärän enimmäismäärästä. Varsinaista tavoitevyöhykettä ei vakuutusyhdistyksille ole tarpeen määritellä. Tasointsmäärä on osana korvausvastuuta lain perusteluissa katsottu velaksi vakuutuksenottajille ja korvauksensaajille. Vakuutuksenottajilla ei kuitenkaan ole mitään eksplisiittistä saamisoikeutta tasointsmäärään. Toisaalta myöskään vakuutusyhtiön omistajilla ei ole oikeutta tasointsmäärää kattaviin varoihin niin kauan kuin vahinkovakuutusyritys harjoittaa liiketoimintaa, tasointsmäärän ollessa luonteeltaan voitonjakokelvotonta yhtiöön sidottua varallisuutta.

Nyky muodossaan tasointsmäärän kartuttaminen ja purkaminen on tarkoin säädeltyä ja vakuutusyrityksillä on vain vähäisessä määrin mahdollisuutta vaikuttaa sen karttumiseen ja purkautumiseen. Lainsäädännössä ei ole säännöksiä joiden puitteissa on tulkittavissa, että tasointsmäärää olisi sen purkautuessa tai toiminnan supistuessa vapaaehtoisten vakuutuslajien osalta käytettävä vakuutuksenottajien ja korvauksensaajien hyväksi, muulla tavoin kuin korvauskulujen rahoittamiseen. Tasointsmääräjärjestelmän olemassa olo ei muuta vakuutusosakeyhtiön toiminnan tarkoitusta, eikä vapaaehtoisten lajien osalta, jossa hinnoittelu on vapaata, ole yhtiöoikeudellisesti mahdollista puuttua tasointsmäärän käyttöön siten, että vaikutukset olisivat takautuvia. Yrityksen toiminnan tarkoitus olisi siis edelleen voiton tuottaminen, vaikka vapaaehtoisten vakuutuslajien osalta, liiketoiminnan ylijäämän tulouttaminen jaksotettaisiin jatkossakin osin tasointsmääräjärjestelmän kautta.

Asiantila ei ole yhtä yksiselitteinen, kun kyse on lakisääteisistä vakuutuksista. Lakisääteisen vahinkovakuutuksen kohtuusperiaatteesta voidaan implisiittisesti katsoa seuraavan, että tasointsmäärää ei lakisääteisten lajien osalta tulisi kasvattaa tarpeettoman suureksi. Ottaen

huomioon, että tasoitusmäärä on tiettyä tarkoitusta varten kerättyä vakavaraisuuspääomaa, lakisääteisiä lajeja koskevien toisistaan hieman eri tavoin muotoilluista kohtuusperiaatteista saattaa kuitenkin syntyä vakuutuksenottajille perusteltu odotus siitä, että tasoitusmäärää ainakin näiden lajien osalta käytetään vakuutuksenottajien ja korvauksensaajien hyväksi. Jos tasoitusmäärä suotuisan vahinkokehityksen seurauksena karttuisi riskiliikkeeseen nähden tarpeettoman suureksi näiden lakisääteisten vakuutuslajien osalta, tällöin työryhmän käsityksen mukaan ensisijainen tapa purkaa tasoitusmäärää olisi vakuutusmaksujen alentaminen pidemmällä aikavälillä, kuitenkin vaarantamatta vakuutettujen etujen turvaavuutta, niiltä osin kun voidaan katsoa että nämä vakuutuslajit ovat tuottaneet ylijäämää vakuutusyhtiölle. Tämän vuoksi lakisääteisten vakuutuslajien osalta ehdotetaan, että siirtokaavan korkotermille ei olisi mahdollista hakea negatiivista γ -parametria.

Toiminnan loppuessa kohtuullinen osa ylijäämästä voidaan katsoa kuuluvan vakuutusyrityksen omistajille, koska vakuutusyhtiöillä on myös lakisääteisten vakuutuslajien osalta oikeus korvaukseen niistä riskeistä, jotka ovat aiheutuneet kyseisten vakuutuslajien harjoittamisesta.

Työryhmä on tasoitusmääräjärjestelmää tarkastellessaan tullut johtopäätökseen siitä, että Suomen tasoitusmääräjärjestelmän ongelmat liittyvät ensi sijassa vakuutuskannansiirtoihin, jotka kohdentuvat ulkomaisiin yhtiöihin. Kun vakuutuskanta ja sen mukana tasoitusmäärä siirretään ulkomaiseen yhtiöön on käytännössä mahdotonta valvoa sen käyttöä. Tasoitusmäärä saattaa tuloutua voitonjakoon käytettäväksi, jos vastaanottavassa valtiossa ei ole Suomen kaltaista järjestelmää tai muita säännöksiä, jolla tasoitusmäärää vastaavat varat voidaan sitoa vastaanottavaan vakuutusyritykseen voitonjakokelvottomiksi eriksi. Jos tasoitusmäärää vastaavaa varallisuutta ei vastaanottavassa yhtiössä käytetä sen alkuperäistä tarkoitusta vastaavalla tavalla vakavaraisuuspääoman osana tiettyä tarkoitusta varten vakuutuksenottajan asema voidaan katsoa heikentyvän. Mikäli korvauksenmaksukyky vastaanottavassa yhtiössä on tyydyttävällä tasolla vapaaehtoisten vakuutuslajien vakuutuskannansiirtoa ei voine tällä perusteella estää. Ylikansallisiin vakuutuskannansiirtoihin saattaa liittyä myös verotuksellisia kysymyksiä. Näiden arviointi ei kuitenkaan kuulunut työryhmän toimeksiantoon.

Lakisääteisten vahinkovakuutuslajien osalta kohtuusperiaatteen vastaiseksi tulisi katsoa tilanteet, joissa vakuutuskannansiirron seurauksena lakisääteisten vakuutuslajeihin kohdistuva tasoitusmäärä tuloutuisi vastaanottavassa vakuutusyhtiössä ja käytettäisiin osinkojen maksuun, koska kysymyksessä olisi vakuutettujen turvan heikentyminen. Myöskään se, että tasoitusmäärä siirtyisi osaksi vastaanottavan yrityksen toimintapääomaa ei voida kaikilta osin katsoa tyydyttäväksi, koska toimintapääoma on vakavaraisuuspääomana laajemmin käytettävissä eri tyyppisten riskien kattamiseen kuin tasoitusmäärä. Toisin kuin vapaaehtoisten vakuutuslajien osalta, työryhmän käsityksen mukaan tasoitusmäärä tulisi ennen kannansiirtoa voida vaatia purettavaksi nykyisten vakuutuksenottajien hyväksi. Tämä edellyttäisi kuitenkin lainsäädännön muuttamista.

Siirrot tasoitusmäärään ovat tällä hetkellä verotuksessa vähennyskelpoisia korvausvastuun muutoksen osana. Siltä osin kuin tasoitusmäärässä on kyse vakuutusyritysten tilinpäätösdirektiivissä tarkoitettusta tasoitusmäärästä, verokohtelun muuttamiselle ei liene ainakaan välitöntä tarvetta. Jos kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaan laadittavat erillistilinpäätökset sallitaan Suomessa myös vakuustoitimialalla, verotuksessa on ratkaistava, miten tasoitusmäärää kohdellaan IFRS-tilinpäätöksen tekevän verovelvollisen kohdalla, kun tasoitusmäärä on IFRS-tilinpäätöksessä vain osa omaa pääomaa.

Liite 1

TASOITUSMÄÄRÄN LASKENTA VOMASSA OLEVAN SÄÄNTELYN MUKAAN
(Stm:n määräys 60/02/1999-4)

Vahinkovakuutusyhtiön tasoitusmäärän muodostaa tasoitusvastuu.

Tasoitusvastuun alaraja

Tasoitusvastuun alaraja U_{\min} on

$$(1) \quad U_{\min} = \max(0; VPO_{\min} - TPO).$$

Edellä VPO_{\min} on vakavaraisuuspääoman vähimmäismäärä, kts. kaava (6).

Tasoitusvastuun tavoitevyöhykkeen alaraja

Tasoitusvastuun tavoitevyöhykkeen alaraja U_1 saadaan kaavasta

$$(2) \quad U_1 = 0,221 \cdot \Sigma P_k - 1,13 \cdot \Sigma a_k B_k \\ + \sqrt{8,4 \cdot \Sigma \beta_k M_k P_k + 9,9 \cdot \Sigma \sigma_k^2 P_k^2} \\ + 0,7 \cdot M^* + U_{uv}.$$

Edellä β_k ja σ_k ovat vakuutuslajiryhmäkohtaisia suureita ja M_k on suurin yksilöllinen omavastuu vakuutuslajiryhmässä k.

Luotto- ja takausvakuutuksen muodostamassa lajiryhmässä termi $\sigma_k^2 P_k^2$ korvataan kuitenkin tavoitevyöhykkeen alarajaa laskettaessa termillä $\sigma_k^2 \cdot (2 \cdot P_k)^2$.

Tasoitusvastuun tavoitevyöhykkeen yläraja

Tasoitusvastuun jouduttua tavoitevyöhykkeen ylärajalle sen kasvua rajoitetaan, kuten tarkemmin käy selville tasoitusvastuun määrää koskevasta kohdasta.

Tasoitusvastuun tavoitevyöhykkeen yläraja U_2 saadaan kaavasta

$$(3) \quad U_2 = 0,75 \cdot \Sigma P_k + \sqrt{200 \cdot \Sigma \beta_k M_k P_k + 160 \cdot \Sigma \sigma_k^2 P_k^2}$$

$$+ \min(U_{uv}, (U'_{uv})^+),$$

jossa U'_{uv} on kaavassa (5) määriteltä U'_k laskettuna yhteen kotimaisen ja ulkomaisen jälleenvakuutuksen osalta.

Tasointuvastuun yläraja

Tasointuvastuun yläraja eli suurin mahdollinen määrä U_{\max} määräytyy kaavasta

$$(4) \quad U_{\max} = 1,2 \cdot U_2(\overline{M}_k),$$

jossa $U_2(\overline{M}_k)$ lasketaan muutoin kuten tavoitevyöhykkeen yläraja U_2 paitsi että jokaisessa ensivakuutuksen lajiryhmässä suure M_k korvataan laskennallisella omavastuulla

$$\overline{M}_k = 0,04 \cdot B_{\text{tot}},$$

ja suureen β_k arvo muutetaan kussakin ensivakuutuksen lajiryhmässä tätä arvoa vastaavaksi. Suure B_{tot} on yhtiön tilivuoden vakuutusmaksutuotot vastaanotetun jälleenvakuutuksen maksetuilla palkkioilla vähennettynä (kaikki vakuutuslajit yhteensä, jälleenvakuuttajien osuutta vähentämättä) ja lisättynä voitonjakoon maksunpalautuksina käytetyllä osalla. Jos kuitenkin edellä olevan kaavan mukainen \overline{M}_k jää alle 200.000 euron, niin käytetään arvoa 200.000 euroa.

Tasointuvastuun määrä

Tasointuvastuun määrä ja tasointuvastuusiirto lasketaan kohdan 1 mukaista vakuutuslajiryhmittelyä noudattaen seuraavasti:

a) Jokaiselle vakuutuslajiryhmälle k lasketaan suure

$$(5) \quad U_k' = 1,04 \cdot U_k''(t-1) + (\min(\overline{f}_k; 1,1) + a_k) \cdot B_k - X_k,$$

jossa $U_k''(t-1)$ on b-kohdassa määritelty U_k'' vuoden $t-1$ tasointuvastuulaskelmassa.

b) Tavoitevyöhykkeen rajojen vaikutus tasointuvastuuseen otetaan huomioon laskemalla suureet U_k'' :

b1) Jos $\sum U_k' < U_1$, niin $U_k'' = U_k' + q \cdot B_k$.

b2) Jos $U_1 \leq \sum U_k' \leq U_2$, niin $U_k'' = U_k'$.

b3) Jos $U_2 < \sum U_k'$, niin $U_k'' = U_k' - b \cdot B_k$, jossa

$$b = \sum_{i=1}^n c_i \cdot \frac{U(t-i) - U_2(t-i)}{\sum B_k(t-i)},$$

$n =$ pienin luvuista $1, 2, 3, \dots$, jolla $U(t-n) \leq U_2(t-n)$,
 $c_n = 0$, $c_{n-1} = 0,07$ ja $c_i = 0,27$, kun $i < n-1$.

c) Tasoitusvastuun määrä $U_k(t)$ saadaan seuraavasti:

c1) Jos $\sum U_k'' \leq 0$, asetetaan $U_k(t) = 0$.

c2) Jos $0 < \sum U_k'' \leq U_{\max}$, on $U_k(t) = \frac{\sum U_k''}{\sum (U_k'')^+} \cdot (U_k'')^+$.

c3) Jos $U_{\max} < \sum U_k''$, on $U_k(t) = \frac{U_{\max}}{\sum (U_k'')^+} \cdot (U_k'')^+$;

tällöin käytetään seuraavana vuonna suuretta U_k' laskettaessa termin $U_k''(t-1)$ tilalla suuretta $\frac{U_{\max}}{\sum U_k''} \cdot U_k''$.

Tasoitusvastuu yhteensä on $U(t) = \sum U_k(t)$. Tasoitusvastuusiirto vakuutuslajiryhmässä k on $U_k(t) - U_k(t-1)$ ja yhteensä $U(t) - U(t-1)$.

Vakavaraisuuspääoman vähimmäismäärä

Vakavaraisuuspääoman vähimmäismäärä VPO_{\min} on

$$(6) \quad VPO_{\min} = 0,8 (VT_{\min} + \max(M^*; S)),$$

Missä VT_{\min} on vakuutusteknisistä riskeistä johtuva vakavaraisuuspääoman alaraja, S on sijoitusriskistä johtuvan vakavaraisuuspääomavaatimuksen ja M^* on suurin yhtiön vastuulle jäävä korvausmeno yksittäisestä, kun lajien välinen riippuvuus otetaan huomioon.

Vakuutusteknisistä riskeistä johtuva vakavaraisuuspääoman alaraja VT_{\min} määräytyy lausekkeesta

$$(7) \quad VT_{\min} = 0,214 \cdot \sum P_k - 0,043 \cdot \sum B_k + \sqrt{7,9 \cdot \sum \beta_k M_k P_k + 9,2 \cdot \sum \sigma_k^2 P_k^2} + U_{uv},$$

jossa U_{uv} on katastrofiriskistä johtuva termi.

Sekä kotimaisessa että ulkomaisessa jälleenvakuutuksessa termissä $\beta_k M_k P_k$ suure P_k korvataan lausekkeella $P_k + K_k + V_k$ ja termissä $\sigma_k^2 P_k^2$ suure P_k^2 korvataan lausekkeella

$$P_k^2 + \sum_{s \leq t} W_k(s, t)^2,$$

ja luotto- ja takausvakuutuksen muodostamassa lajiryhmässä termi $\sigma_k^2 P_k^2$ korvataan termillä $\sigma_k^2 \cdot (2 \cdot P_k)^2$.

Vakavaraisuuspääoman tavoiteraja VPO_1 on

$$(8) \quad VPO_1 = VPO_{\min} + S.$$

- 2008:
- 1 Yhteenveto työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevan lain vaikutuksista. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2510-6 (PDF)
 - 2 Pandemic Influenza Preparedness. Joint Self-Assessment Report. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2516-8 (PDF)
 - 3 Terveydenhuollon työsuojelun valvontahankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2517-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2518-2 (PDF)
 - 4 Miten potilasturvallisuutta edistetään? Kysely terveydenhuollon toimintayksiköille ja vanhainkodeille. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2519-9 (PDF)
 - 5 Kansallisen terveydenhuollon hankkeen seurantar ryhmän loppuraportti. Vuosien 2002-2007 toiminta. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2531-1 (nid.)
ISBN 978-952-00-2532-8 (PDF)
 - 6 Sosiaalialan kehittämishanke 2003-2007. Loppuraportti. Salme Kallinen-Kräkin (toim.).
ISBN 978-952-00-2535-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2536-6 (PDF)
 - 7 Mikko Wennberg, Olli Oosi, Kaisa Alavuotunki, Sirpa Juutinen, Henrik Pekkala. Sosiaalialan kehittämishankkeen tavoitteiden saavuttamisen arviointi. Sosiaalialan kehittämishankkeen loppuarviointi. Osaraportti 2.
ISBN 978-952-00-2537-3 (nid.)
ISBN 978-952-00-2538-0 (PDF)
 - 8 Slutrapport. Tillsynsprojekt för arbetarskyddet inom hälsovården.
ISBN 978-952-00-2539-7 (nid.)
ISBN 978-952-00-2540-3 (PDF)
 - 9 Työurat pitenevät. Veto-ohjelman indikaattorit II.
ISBN 978-952-00-2541-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2542-7 (PDF)
 - 10 Teoriasta toimivaksi käytännöksi. Mini-intervention jalkauttaminen terveyskeskuksiin ja työterveyshuoltoon. Kaija-Liisa Seppä (toim.).
ISBN 978-952-00-2543-4 (nid.)
ISBN 978-952-00-2544-1 (PDF)
 - 11 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2008. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2545-8 (PDF)
 - 12 Perhekeskustoiminnan kehittäminen. Perhe-hankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2546-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2547-2 (PDF)

- 13 Pysytään työssä. Vaikeavammaisten henkilöiden työssä pysymisen tukeminen.
ISBN 978-952-00-2548-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2549-6 (PDF)
- 14 Kirsi Alila, Tuija Portell. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2552-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2553-3 (PDF)
- 15 Heikki Hiilamo. Promoting Children's Welfare in the Nordic Countries.
ISBN 978-952-00-2554-0 (pb)
ISBN 978-952-00-2555-7 (PDF)
- 16 Kaarin Ruuhilehto, Jari Knuutila. Terveystuollon vaaratapahtumien raportointijärjestelmän käyttöönotto. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2560-1 (nid.)
ISBN 978-952-00-2561-8 (PDF)
- 17 Sosiaaliamiestoiminnan kehittäminen. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2562-5 (PDF)
- 18 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimustoiminnan tehostaminen. Työryhmän loppuraportti. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2563-2 (PDF)
- 19 Petri Hilli, Matti Koivu, Teemu Pennanen. Työeläkkeiden rahoitus ja sen riskienhallinta
ISBN 978-952-00-2596-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2597-7 (PDF)
- 20 Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008.
ISBN 978-952-00-2598-4 (nid.)
ISBN 978-952-00-2599-1 (PDF)
- 21 Tapio Kuure, Tom Tarvainen, Antti Peltö-Huikko, Maija Säkijärvi. "Kaikki kymmenen tikkua laudalla!" Onnistuvat opit -juurruttamishankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2607-3 (nid.)
ISBN 978-952-00-2608-0 (PDF)
- 22 Miia Eloranta (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön perhevapaakampanja 2007-2008. Loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2611-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2612-7 (PDF)
- 23 Pirjo Pulkkinen-Närhi, Hanna Hakulinen, Päivi Jalonen, Pirjo Manninen. Kunnallisen työterveyshuoltojärjestelmän kehittäminen. Erilaisten organisointi- ja toimintamallien arviointia (Seutu-hanke). (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2617-2 (PDF)
- 24 Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa
ISBN 978-952-00-2618-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2619-6 (PDF)
- 25 Työpaikan palkkakartoitus. Tietoa ja kokemuksia. Johanna Matinmikko, Inkeri Tanhua (toim.). (Moniste)
ISBN 978-952-00-2620-2 (nid.)
ISBN 978-952-00-2621-9 (PDF)
- 26 Segregaatio ja sukupuolten väliset palkkaerot –hankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2622-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2623-3 (PDF)

- 27 Longer careers? 'Veto' programme indicator.
ISBN 978-952-00-2624-0 (pb)
ISBN 978-952-00-2625-7 (PDF)
- 28 Uusi terveydenhuoltolaki. Terveydenhuoltolakityöryhmän muistio. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2628-8 (nid.)
ISBN 978-952-00-2629-5 (PDF)
- 29 Antti Peltö-Huikko, Juha Kaakinen, Jukka Ohtonen. "Saattaen muutettava".
Kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttamisen seurantaraportti.
ISBN 978-952-00-2635-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2636-3 (PDF)
- 30 Jussi Huttunen. Lääkehuollon keskushallinnon kehittäminen. Selvityshenkilön raportti.
ISBN 978-952-00-2638-7 (nid.)
ISBN 978-952-00-2639-4 (PDF)
- 31 Satu Ahopelto, Kristiina Harju, Armiliisa Pakarinen, Johanna Snellman. Uutta naisjohtajuutta
Delfoi Akatemiasta –hankkeen analyttinen loppuraportti. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2639-4 (PDF)
- 32 Palvelusetelin käyttöalan laajentaminen. Palvelusetelityöryhmän muistio.
ISBN 978-952-00-2644-8 (nid.)
ISBN 978-952-00-2645-5 (PDF)
- 33 Sirkku Kivistö, Eila Kallio, Greta Turunen. Työ, henkinen hyvinvointi ja mielenterveys
ISBN 978-952-00-2648-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2649-3 (PDF)
- 34 Pirjo Juvonen-Posti, Janne Jalava. Onnistunut työkykyasioiden puheeksiotto – Lupaavia
käytäntöjä PK-työpaikoille työhyvinvoinnin ja sairauspoissaolojen hallintaan ja seurantaan
ISBN 978-952-00-2650-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2651-6 (PDF)
- 35 Tasoitusmäärätyöryhmän muistio. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2658-5 (PDF)
- 36 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan palvelukeskustyöryhmän loppuraportti. (Vain
verkossa)
ISBN 978-952-00-2659-2 (PDF)